

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет філології й журналістики імені Михайла Стельмаха
Кафедра журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

КРИМІНАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА В ОНЛАЙНОВИХ МЕДІА

Студента IV курсу групи 4ЖА
Освітньої програми *Журналістика*
Галузі знань *06 Журналістика*
Спеціальності *061 Журналістика*
Ступеня вищої освіти *бакалавра*
Бушана Іллі Віталійовича
Науковий керівник: **Житарюк М.Г.**
професор, доктор наук із соціальних
комунікацій

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова Екзаменаційної комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени Екзаменаційної комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

Вінниця – 2025

АНОТАЦІЯ

Бушан І. Кримінальна проблематика в онлайнових медіа. 061 Журналістика, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2025.

У кваліфікаційній роботі здійснено комплексне дослідження особливостей висвітлення кримінальної проблематики в українських онлайнових медіа. У теоретичній частині проаналізовано природу медіа як чинника, що формує уявлення громадян про злочинність, а також вивчено журналістські стратегії репрезентації кримінальних подій. Особлива увага приділена класифікації форм криміногенного впливу інформаційного простору на свідомість аудиторії.

У другому розділі представлено контент-аналіз кримінального контенту у провідних загальноукраїнських (ТСН, «Суспільне», «Українська правда», «Громадське») та регіональних вінницьких медіа. Дослідження охоплює тематику, жанрову структуру, стилістичні особливості, візуальний супровід та клікбейтну стратегію подачі кримінальних новин. У роботі проаналізовано рівень дотримання етичних і професійних журналістських стандартів при репрезентації злочинів.

Результати дослідження мають прикладне значення для формування критичного медіаспоживання, підвищення інформаційної безпеки та етичної відповідальності журналістів при роботі з чутливими кримінальними темами.

Ключові слова: кримінальна журналістика, онлайн-медіа, журналістські стандарти, етика журналіста, клікбейт, кримінальний контент, ТСН, Суспільне, Українська правда, Громадське, репрезентація злочинів

ABSTRACT

Bushan I. Criminal issues in online media. 061 Journalism, Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynskyi. Vinnytsia, 2025.

This qualification paper presents a comprehensive study of the specifics of how criminal issues are covered in Ukrainian online media. The theoretical section analyzes the nature of media as a factor shaping citizens' perceptions of crime, as well as explores journalistic strategies for representing criminal events. Special attention is given to the classification of forms of criminogenic influence that the information space exerts on the audience's consciousness. The second chapter offers a content analysis of criminal-related content in leading national media outlets (TSN, Suspilne, Ukrainska Pravda, Hromadske) and regional media in Vinnytsia. The research covers topics, genre structures, stylistic features, visual components, and clickbait strategies used in presenting crime-related news. The study also examines the degree to which ethical and professional journalistic standards are followed in the portrayal of crimes. The findings have practical significance for fostering critical media consumption, enhancing information security, and promoting ethical responsibility among journalists when covering sensitive criminal topics.

Keywords: *crime journalism, online media, journalistic standards, media ethics, clickbait, criminal content, TSN, Suspilne, Ukrainska Pravda, Hromadske, crime representation*

ЗМІСТ

ВСТУП	5
 Розділ 1. Теоретичні основи висвітлення кримінальної проблематики в медіа.....	8
1.1. Медіа як чинник формування уявлень про злочинність: теоретичний аспект	8
1.2. Журналістські підходи до репрезентація новин про кримінальні події....	19
 Розділ 2. Висвітлення кримінальної проблематики в українських онлайнових медіа.....	38
2.1. Контент-аналіз кримінальної тематики в українських онлайн-медіа	38
2.2. Змістовно-структурний аналіз висвітлення кримінальної тематики у вінницьких онлайн-медіа	45
 ВИСНОВКИ	53
 СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному інформаційному просторі онлайн-медіа відіграють провідну роль у формуванні суспільної думки щодо ключових соціальних проблем, зокрема й кримінальної тематики. Усе більше користувачів отримують новини саме з інтернет-джерел, що надають інформацію швидко, доступно та в привабливій формі. Така трансформація медіасередовища сприяє не лише зростанню обізнаності суспільства щодо злочинності, а й формуванню певних уявлень, стереотипів та навіть страхів, пов'язаних із кримінальними явищами.

Актуальність теми зумовлена стрімким поширенням онлайн-журналістики, зростанням уваги аудиторії до кримінального контенту, а також посиленням конкуренції між медіа за перегляди. В умовах діджиталізації з'являються нові ризики, пов'язані з порушенням журналістської етики, маніпуляціями, поширенням фейків і клікбейтними заголовками, особливо в матеріалах кримінального характеру. Поглиблене вивчення цих аспектів є важливим для розуміння, яким чином медіа формують уявлення суспільства про злочинність і яку відповідальність несуть за це.

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей висвітлення кримінальної проблематики в українських онлайн-медіа, а також аналізі їх ролі у суспільстві та відповідності журналістським і правовим нормам.

Об'єкт дослідження: кримінальна проблематика як соціально-комунікативне явище, що репрезентується у медійному дискурсі.

Предмет дослідження: особливості висвітлення кримінальної тематики в українських онлайн-медіа (ТСН.ua, Українська правда, Суспільне, Вінниця.info, Громадське).

Завдання кваліфікаційної роботи:

- дослідити теоретичні основи подання кримінальної проблематики у медіа;
- визначити основні журналістські стратегії висвітлення кримінальних подій у сучасному медіа-просторі;

- провести порівняльний аналіз висвітлення кримінальної тематики у провідних українських онлайн-виданнях («ТСН», «Суспільне», «Українська правда», «Громадське»).
- проаналізувати переважаючі кримінальні теми у місцевих медіа Вінниці.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс методів: контент-аналіз (для аналізу публікацій у медіа), порівняльний метод (для зіставлення контенту цифрових медіа), описовий метод (для фіксації мовно-стилістичних особливостей), а також соціологічний метод (для оцінки впливу таких публікацій на аудиторію).

Джерела дослідження. Джерельну базу дослідження становлять наукові праці з журналістики, комунікації, кримінології, правознавства, етики, а також публікації в українських онлайн-медіа, зокрема ТСН.ua, Українська правда, Суспільне, Вінниця.info, Громадське та інші, що висвітлюють кримінальну тематику.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає в комплексному підході до аналізу кримінального контенту в онлайн-медіа України з урахуванням як змістових, так і формальних (мовно-стилістичних, етичних, юридичних) аспектів. Робота також розглядає сучасні виклики цифрової журналістики, зокрема проблему сенсаційності та маніпуляції емоціями аудиторії.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання результатів дослідження для вдосконалення професійних стандартів журналістики, створення методичних рекомендацій для редакцій онлайн-медіа та розробки навчальних курсів із медіаграмотності й журналістської етики .

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні результати дослідження представлено у доповіді «Кримінальна тематика як спосіб маніпуляції суспільною думкою в онлайн-медіа», яку виголошено на Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю

«Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог» (10 квітня 2025 року м. Київ).

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів (чотирьох підрозділів), висновків, списку використаних джерел, який нараховує 34 позиції. Загальний зміст роботи поданий на 60 аркушах.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИСВІТЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ В МЕДІА

1.1. Медіа як чинник формування уявлень про злочинність: теоретичний аспект

Упродовж останніх десятиліть роль медіа у регулюванні суспільних процесів істотно зросла, набувши нових якісних характеристик. Сучасне суспільство трансформувалося в інформаційне, що зумовлює постійну потребу його членів у щоденному доступі до актуальної інформації [6].

Водночас у ході збору, обробки та поширення інформації медіа можуть як ненавмисно, так і свідомо впливати на свідомість і поведінку окремих індивідів або соціальних груп у негативному, деструктивно-психологічному аспекті. Такий інформаційно-психологічний вплив реалізується через різноманітні зовнішні форми, що потребують подальшого наукового осмислення. У цьому контексті вивчення зазначеного феномену залишається актуальним напрямом для кримінологічних досліджень. Відтак аналіз означеної проблематики у межах цієї наукової розвідки є важливим як з теоретичного, так і з прикладного погляду.

Проблематика криміногенних впливів засобів масової інформації на свідомість окремих осіб або соціальних груп вже тривалий час перебуває у полі зору як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Зокрема, значний внесок у теоретичне осмислення цього явища зробили такі дослідники, як В. В. Боровикова, П. С. Булатецький, В. І. Галаган, Ю. І. Гололобова, М. О. Д'ячкова, М. О. Мокряк, О. Г. Радзієвська, А. І. Русиняк, Т. Черненко та інші. Незважаючи на вагомість їхніх наукових доробків, слід зауважити, що у сфері кримінологічного аналізу медіа досі остаточно не з'ясовано характер та форми впливу медіа як чинника, що здатен провокувати криміногенну поведінку.

Огляд відповідної кримінологічної літератури свідчить про існування широкого спектра форм криміногенного впливу медіа на індивідуальну та

масову свідомість. При цьому у науковому середовищі відсутній консенсус щодо класифікації та змістовного наповнення таких форм. Наприклад, П. С. Булатецький виокремлює основні прояви медіанасильства, яке розглядається як одна з форм криміногенного впливу медіа, а саме: інформування про методи та засоби вчинення правопорушень; вживання ненормативної лексики; ідеалізація злочинного способу життя та героїзація рецидивних злочинців; реклама алкогольних напоїв; формування криміналізованих субкультур; дискредитація органів державної влади, зокрема правоохоронної системи, та спотворене представлення діяльності з протидії злочинності [8].

У свою чергу, М. О. Д'ячкова пропонує дещо інше бачення форм деструктивного впливу медіа. До них вона відносить: поширення інформації про техніки, інструменти та технології вчинення злочинів, що може слугувати поштовхом до повторення протиправних дій; трансляцію закликів, які містять ознаки складу злочину або сприяють криміналізації суспільства; використання медіа як ресурсу інформаційного забезпечення злочинної діяльності або безпосереднього «знаряддя» злочину; створення умов для самовідтворення злочинності, зокрема у випадках, коли об'єктом посягання виступають самі медіа [6, с. 102–110].

Аналіз наявних наукових підходів свідчить про відсутність єдиної загальноприйнятої класифікації форм криміногенного впливу засобів масової інформації на особу або соціальні групи. При цьому варто чітко розрізняти поняття «форма» та «вид» криміногенного впливу медіа, оскільки ці терміни не є синонімічними й не повинні підміняти один одного в науковому дискурсі. Згідно з академічними тлумаченнями української мови, під терміном «форма» розуміється спосіб реалізації певного змісту, його структура, організація та зовнішній прояв, у той час як «вид» передбачає конкретну варіативність в межах загальної форми [1].

Виходячи з такого розмежування, подальше дослідження форм криміногенного впливу медіа доцільно здійснювати саме з урахуванням різноманітних способів реалізації такого впливу, як свідомого, так і

несвідомого з боку масмедіа. В сучасних умовах, коли медіа мають потужні технічні можливості й вільний доступ до публічного простору, аналіз форм їх впливу, заснований на зазначеному підході, є найбільш репрезентативним.

Таким чином, форми криміногенного впливу українських медіа на масову або локальну аудиторію, здійснюваного умисно або внаслідок недбалості, доцільно класифікувати за такими трьома групами:

- ті, що прямо заборонені кримінальним законом і тягнуть за собою кримінальну відповідальність або інші кримінально-правові санкції;
- дії, заборонені законодавством, однак не передбачені як кримінально карані діяння;
- форми, які хоча й не є протиправними в юридичному сенсі, однак порушують професійні стандарти та етичні норми журналістської діяльності [28].

До першої групи належать випадки, коли медіа використовуються як інструмент для вчинення кримінальних правопорушень, визначених, зокрема, ч. 3 ст. 109, ст. ст. 110, 111-1, 161, 162, 168, 176, 182, 231, 232, 258-2, 300, 301, 301-1, 301-2, 343, 344, 345, 345-1, 346, 376, 377, 436, 436-1, 437, 447 Кримінального кодексу України. У низці випадків законодавець прямо вказує на медіа як на ознаку складу злочину, що сприяє вчиненню правопорушення або збільшує суспільну небезпечність діяння [12].

До цієї групи також належать ситуації, коли кримінальні правопорушення скоюються уповноваженими особами, які діють від імені або в інтересах юридичної особи – медіа. Це може стосуватися злочинів, передбачених тими ж статтями, включаючи ст. 258-2 КК України.

Показовим прикладом використання медіа як інструменту вчинення кримінального правопорушення є справа, в якій особа О., маючи на меті отримання доступу до забороненого контенту, використовуючи свій мобільний телефон та доступ до мережі Інтернет, у 2021 році свідомо завантажив і зберіг на пристрої файли, що за висновком експертів містили

ознаки дитячої порнографії. Дії особи було кваліфіковано відповідно до чинного кримінального законодавства [12].

До другої групи відносяться протиправні дії, у межах яких медіа чинять деструктивний інформаційний вплив, однак через відсутність конкретної кримінально-правової норми або з інших причин не підлягають кримінальному переслідуванню. Прикладами таких форм можуть бути:

- спотворення суспільно значущої інформації;
- поширення неперевіраних відомостей під виглядом достовірних фактів;
- умисна дискредитація окремих осіб, установ чи організацій;
- популяризація методів вчинення кримінальних правопорушень, включно з інструкціями щодо виготовлення або застосування вибухових пристроїв, наркотичних засобів чи інших заборонених об'єктів.

У межах другої групи форм криміногенного впливу медіа, що не передбачають кримінальної відповідальності, але мають деструктивний ефект, показовим є досвід моніторингових досліджень. Зокрема, за даними експертів громадської організації «Інститут масової інформації», у місті Дніпро кожна дев'ята новина виявилася маніпулятивною. Ці результати були отримані в межах моніторингового проєкту «Інфокрайм Дніпро», що тривав пів року. Фахівці дослідили новинні матеріали 10 популярних онлайн-ресурсів Дніпра та Кривого Рогу, дописи на 9 Facebook-сторінках місцевих політиків, а також новини 6 місцевих телеканалів. Загалом було проаналізовано понад 33 тисячі новинних повідомлень і понад тисячу телевізійних сюжетів. Результати виявилися тривожними: 11% новин містили маніпуляції або фейки, серед яких ідентифіковано 3826 маніпулятивних матеріалів і 13 відвертих фейкових повідомлень. Експерти підкреслюють, що на сьогодні зростає частка прихованої дезінформації, замаскованої під конспірологічні теорії, тоді як кількість відвертих фейків знижується [17].

До небезпечних проявів інформаційного впливу також можна віднести поширення матеріалів, що містять інструкції або натяки щодо способів

учинення злочинів. Один із прикладів такого роду знайшов своє відображення в судовій практиці: 6 квітня 2011 року двоє осіб, діючи за попередньою змовою, знайшли у мережі Інтернет інструкцію з виготовлення вибухових пристроїв. Після цього вони придбали низку компонентів (аміачну селітру, алюмінієву пудру, ацетон, пігулки перекису водню тощо) та виготовили три саморобні вибухові пристрої, які планували використати для дестабілізації ситуації у місті Києві. У цьому випадку медіа та інтернет-ресурси виступили в якості джерела потенційно небезпечної інформації, що сприяла реалізації злочинного наміру [3].

Що ж до третьої групи форм криміногенного впливу медіа, тобто таких, що не суперечать безпосередньо нормам кримінального чи адміністративного права, однак порушують професійні й етичні стандарти журналістики, дослідники виділяють низку типових проявів. Серед них: використання ненормативної лексики; навмисне створення або стимулювання конфліктів; романтизація злочинності, героїзація осіб, які вчинили злочини, що сприяє поширенню кримінальної субкультури; реклама алкогольних напоїв, тютюнових виробів та грального бізнесу, особливо з порушенням вікових обмежень; формування негативного образу державних інституцій, зокрема правоохоронних органів, судової системи та окремих їх представників; популяризація насильства, сцен жорстокості або порнографічного змісту.

Хоча подібні форми впливу не завжди є предметом кримінального переслідування, їхній деструктивний потенціал у контексті соціалізації аудиторії, зниження правосвідомості та підриву довіри до інституцій держави є надзвичайно значущим.

Однією з поширених форм криміногенного впливу медіа є використання обценної (ненормативної) лексики. Такий контент може транслюватися як відкрито, свідомо або через необережність, так і закамуюфльовано, шляхом використання схожих за звучанням або написанням слів, а також за допомогою візуальних образів, що викликають у глядача чи читача певні асоціації. Приховане поширення ненормативної лексики нерідко

використовується у художніх творах, зокрема у кінофільмах, що мають широку аудиторію. Показовим прикладом є відома сцена відльоту з аеропорту міста Чикаго у фільмі «Брат-2», де застосовано візуальне й мовне кодування ненормативної лексики. Аналогічний вплив мають український фільм «Мама, не журись». Такі приклади демонструють не лише використання ненормативної лексики, а й паралельно пропаганду насильства, героїзацію кримінального середовища, поширення ідей расової, національної чи релігійної нетерпимості. Таким чином, ці твори можуть одночасно розглядатися як прояв ще однієї форми впливу третьої групи пропаганди жорстокості, агресії, а також розширення кримінальної субкультури в медіа-середовищі.

Ще одним важливим напрямом деструктивного впливу медіа є навмисне або опосередковане створення конфліктних ситуацій. Багато дослідників зазначають, що сучасні медіа не лише відображають конфлікти, а й самі часто їх продукують або стають інструментом їхнього штучного загострення, що вигідно зацікавленим особам. Унаслідок особливостей функціонування медіа, поширена інформація швидко стає предметом масового обговорення, що здатне викликати широкі соціальні або навіть міжетнічні резонанси [8].

Показовим у цьому контексті є приклад, описаний дослідником А. І. Русиняком, який аналізував політизацію медіаринку в Україні. Йдеться про інцидент, що стався у Сюртівській ОТГ на Закарпатті: новообрані депутати на першому засіданні замість виконання Державного Гімну України заспівали Гімн Угорщини. Інформацію про подію спершу поширили місцеві групи у соціальних мережах і локальні онлайн-медіа (зокрема, Zaxid.net, Суспільне мовлення України, Голос Карпат), згодом її підхопили центральні українські медіа (Канал 24, Громадське телебачення, Цензор.НЕТ, Дзеркало тижня тощо). У результаті інцидент набув значного розголосу, став підставою для перевірки з боку Служби безпеки України та запитів від народних депутатів.

Подальше загострення ситуації відбулося після появи в мережі відео, де чоловік у військовій формі, назвавшись бійцем ДУК «Правий Сектор»,

погрожував представникам угорської національної меншини. Цей відеоматеріал був поширений на низці ресурсів угорського спрямування, зокрема Карпатський об'єктив, Karpat.in.ua, Kárpátalja.ma [11]. У цьому випадку медіа, ймовірно, були використані як інструмент дестабілізації ситуації в регіоні, що свідчить про потенціал медіа як каналу не лише інформування, а й маніпулювання громадською думкою з метою штучного конфліктогенезу.

Окремим напрямом негативного впливу медіа є популяризація кримінальної субкультури, що виявляється у романтизації злочинного способу життя та героїзації осіб, причетних до кримінальної діяльності. Такий вплив здійснюється насамперед через візуальні медіа – телебачення, кінематограф, інтернет, а також соціальні мережі. Пропаганда злочинного світу має кілька ключових аспектів: формування привабливого іміджу кримінального середовища, легітимація окремих видів злочинів через «виправдані» мотиви персонажів, позитивне змалювання представників кримінальних структур і корумпованих посадовців, а також поширення злочинної ідеології у суспільній свідомості.

Особливо вразливою до такої форми впливу є молодь, підлітки та особи з несталим морально-правовим світоглядом. Спеціалізовані рубрики у медіа та численні відеоматеріали на YouTube, TikTok чи Telegram-каналах знайомлять аудиторію із «злочинськими традиціями», кримінальним жаргоном, нормами «понятійної» моралі. Унаслідок цього у споживачів інформації формується толерантне, а іноді навіть схвальне ставлення до злочинності. Таке інформування створює негативний суспільний резонанс: частина аудиторії переживає стрес і дезорієнтацію, а інша наслідує злочинні моделі поведінки, які втілюються в правовий нігілізм, використання «блатного» жаргону, захоплення кримінальною естетикою, зокрема так званою «блатною лірикою» в музиці й шоу-бізнесі [7].

Як приклад можна навести такі серіали, як «Життя і пригоди Мішки Япончика (Одного разу в Одесі)», «Шулер», що демонструвалися на

українських телеканалів, а також численні фільми та серіали, в яких злочинці змальовуються як харизматичні, рішучі, принципові герої, що «порушують закон на благо справедливості». Така подача сприяє формуванню кримінального «культу особистості», що небезпечно впливає на соціальну поведінку окремих категорій населення.

Окремим аспектом криміногенного впливу є популяризація в медіа шкідливих звичок, пов'язаних із уживанням алкоголю, тютюну та залученням до грального бізнесу. Попри чинні законодавчі обмеження, подібна реклама продовжує з'являтися у вигляді прямих комерційних повідомлень, продакшн-плейсменту в кінофільмах і телешоу, або у формі так званої «джинси» замовних матеріалів, замаскованих під журналістські.

Популяризація таких товарів у медіа набуває чотирьох основних форм. Інформаційна реклама привертає увагу до продукції шляхом акценту на її новизні, візуальній привабливості чи ексклюзивності, створюючи первинний попит серед нових споживачів. Формувальна реклама спрямована на вироблення у споживача лояльності до певного бренду, наприклад, шляхом позитивного порівняння з іншими марками або через вплив «модності» та трендів. Емоційна реклама активно використовує прийоми створення приємних емоцій, позитивної атмосфери, асоціюючи вживання алкоголю або тютюну з задоволенням, відпочинком, дружніми стосунками тощо. Нагадувальна реклама зосереджується на постійному підтриманні впізнаваності бренду, навіть якщо безпосередньої потреби у продукті в момент перегляду немає.

Особливо небезпечною є прихована реклама у медіапродуктах, орієнтованих на молодь: серіалах, YouTube-блогів, стрімінгових шоу. Наприклад, у багатьох відео публічних інфлюенсерів можна побачити згадки про «лайт-алкоголь», кальяни, «легкі» сигарети, які часто подаються як нешкідливі або соціально прийнятні, що створює хибне уявлення про ризики.

Таким чином, зацікавлені комерційні або політичні структури використовують медіа не лише з метою реклами, але й як інструмент

створення залежностей, підриву нормального психоемоційного стану громадян та, як наслідок, формування криміногенного середовища.

Ось науково впорядкований фрагмент до дипломної роботи, який охоплює ще дві форми криміногенного впливу медіа: формування негативної думки про державні/правоохоронні органи, пропаганду насильства, жорстокості й порнографії.

Формування негативного образу державних інституцій у свідомості громадян є ще одним проявом криміногенного впливу медіа. Така тенденція, з одного боку, може бути наслідком тривалого прославлення злочинців і популяризації їхнього стилю життя, а з іншого свідомою медійною стратегією, спрямованою на делегітимізацію державної влади й правоохоронної системи загалом [13].

Упродовж 2009–2014 років низка гучних інцидентів, пов'язаних із неправомірними діями представників МВС, резонансними затриманнями за корупційні злочини, катуваннями підозрюваних у досудовому слідстві, стала об'єктом активного висвітлення у медіа. Це сприяло формуванню стійкого негативного стереотипу стосовно працівників правоохоронної системи. Подібні повідомлення, часто подані емоційно й однобоко, позначаються на соціально-психологічному стані громадян, знижують рівень довіри до держави, провокують зростання протестних настроїв [12].

Проте аналіз інформаційного поля останніх років засвідчує певну зміну тенденцій. Згідно з результатами моніторингу, наближеного до 2022 року, вітчизняні медіа дедалі частіше демонструють компліментарний або нейтральний тон висвітлення діяльності державних структур. Так, дослідження контенту регіональних онлайн-медіа свідчить, що 39% повідомлень про правоохоронні органи й суди мали позитивну конотацію, 57% нейтральну, і лише 4% негативну. Найбільший відсоток негативу стосувався матеріалів про НАБУ (17%), що, імовірно, пов'язано з критикою від політиків та інформаційними кампаніями з ознаками замовності. Найменше негативних згадок зафіксовано стосовно Національної поліції (5%),

СБУ (5%) і Патрульної поліції (2%), а прокуратура і ДБР взагалі не згадувалися в негативному ключі [9].

Ці дані свідчать про поступове відновлення суспільної довіри до державних інституцій, однак медіа все ще залишаються потужним інструментом впливу на суспільне сприйняття легітимності влади.

Ще одним деструктивним фактором, який посилює криміногенний вплив медіа, є поширення контенту, що містить сцени насильства, жорстокого поводження або порнографії. За визначенням Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі, пропаганда такого роду контенту полягає у демонстрації подібних дій без їх належної етичної оцінки, що може сприяти нормалізації або навіть популяризації девіантної поведінки [10].

Особливо небезпечною є тенденція, за якої жорстокість, агресія або порнографічні елементи подаються як «естетично привабливі» чи навіть як «зразок для наслідування». У деяких випадках контент має ознаки ксенофобії, дискримінації за ознаками релігії, раси, національного чи соціального походження, що є прямим порушенням чинного законодавства.

Як приклад, у 2016 році Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення зафіксувала трансляцію програм із подібним змістом на супутниковому телеканалі ТОВ «Телемережа «Уніка-TV»» (логотип «Планета»). У цих передачах виявлено пропаганду винятковості, зверхності або неповноцінності осіб за релігійними чи ідеологічними ознаками, що, безумовно, є проявом мови ворожнечі й порушує норми інформаційної безпеки держави [8].

Така форма медійного впливу може мати серйозні наслідки, зокрема стимулювати агресивну поведінку, емоційну байдужість до страждань інших, а також сприяти розвитку девіантних нахилів серед підлітків та молоді, які ще не сформували критичного мислення щодо споживаної інформації.

Підсумовуючи викладене, слід наголосити, що форми криміногенного впливу засобів масової інформації на свідомість особи або соціальних груп не слід ототожнювати з видами таких впливів або підміняти одне іншим. Форми

впливу відображають конкретні прояви медійної діяльності, які можуть мати різну природу – від прямо кримінально караної до етично сумнівної, але легальної.

Умовно всі форми криміногенного впливу медіа можна класифікувати на три основні групи. Форми, заборонені кримінальним законом та передбачені як кримінальні правопорушення, або забезпечені іншими кримінально-правовими санкціями (зокрема, заходами кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб). Сюди відносяться випадки, коли медіа слугують засобом вчинення злочинів, передбачених статтями 109, 110, 258-2, 301, 301-1, 301-2, 343, 345, 376, 377, 436, 437, 447 Кримінального кодексу України.

Форми, заборонені законом, але не карані в кримінально-правовому сенсі. Це, зокрема: а) фальсифікація або спотворення суспільно важливої інформації; б) поширення неперевірених даних як достовірних; в) публічна дискредитація окремих осіб чи організацій; г) поширення інструкцій або описів щодо вчинення кримінальних правопорушень (наприклад, виготовлення вибухівки або наркотиків).

Форми, що суперечать журналістським стандартам, професійним та етичним нормам. Серед них: а) використання ненормативної лексики; б) створення або ескалація конфліктних ситуацій; в) романтизація та героїзація злочинності, поширення елементів кримінальної субкультури; г) реклама алкоголю, тютюну та грального бізнесу; г) формування негативного образу державних інституцій, зокрема правоохоронних органів і судів; д) пропаганда жорстокості, насильства та порнографії.

Усі вищезазначені форми впливу здатні викривлювати суспільні уявлення про законність, моральність, соціальні цінності та допустиму поведінку. Вони становлять загрозу не лише для інформаційної безпеки, а й для загального правового порядку в державі.

1.2. Журналістські підходи до репрезентація новин про кримінальні події

На думку науковців, сучасні медіа часто подають суспільно важливі події в контексті видовища. Такий підхід сприяє підвищенню інтересу аудиторії та забезпечує активну реакцію з її боку. У своїй праці «Суспільство спектаклю» Гі Дебор звертає увагу на те, що масмедіа відіграють ключову роль у побудові так званого «суспільства спектаклю», адже виступають посередниками між реальністю та її сприйняттям. Вони формують «цілісний псевдосвіт, доступний лише для споглядання» – певне уявлення про дійсність, яке подається як об'єктивне бачення подій [29]. За Дебором, глядач відчужується від реальності, перетворюючись на пасивного спостерігача, що сприймає лише ті образи, які йому нав'язує медіа [29].

У цьому контексті засоби масової інформації використовують свій потенціал для створення кримінального контенту у такому вигляді, який буде не лише доступним для сприйняття, а й привабливим для перегляду. Часто інформація подається фрагментарно, увага зосереджується на окремих випадках, що унеможлиблює глибоке розуміння причин та масштабів злочинності. При цьому бракує аналітики та експертного коментування.

Крім того, журналісти вдаються до надмірної деталізації, емоційної драматизації та натуралістичного опису подій. Це виявляється, зокрема, у трансляції шокуючих подробиць, які не мають інформаційної цінності, проте впливають на базові емоції глядача. У результаті новина втрачає первинну функцію інформування і набуває елементів розважального контенту.

Прикладом такої подачі є випуски програми «Надзвичайні новини», де замість викладення фактів журналісти та ведучі створюють емоційно насичений, стилізований сюжет. Тут історії кримінального характеру оформлюються як телевізійні шоу, що нагадують бойовики або трилери. Ведуча задає відповідний тон, який далі розвивається у сюжетах журналістів.

Такий підхід порушує журналістські стандарти, зокрема, нехтування зверненням до офіційних джерел журналісти часто покладаються на свідчення

випадкових очевидців або сусідів, що ґрунтуються на емоціях і припущеннях; акцентування уваги на сенсаційних, кривавих кадрах замість об'єктивного висвітлення суті подій.

Ілюстрацією цього підходу є матеріал під назвою «Жахливий нічний рейс. Рецидивіст у поїзді напав на дівчину і потім неодноразово її зґвалтував», де журналіст детально змальовує події, цитуючи матеріали судової справи з численними шокуючими подробицями, що радше шокує, аніж інформує: «...пасажир різко вихопив із рук дівчини смартфон, а також сумку... Погрожував зарізати... Незважаючи на благання дівчини відпустити, чоловік повів її до лісу. А опісля ще раз зґвалтував...» [27]. Такий стиль репрезентації підсилює емоційне навантаження, але позбавляє подію критичного осмислення та балансу.

Журналісти часто вдаються до надмірної деталізації та натуралістичного опису подій із метою досягнення шокового ефекту. Така стилістика створює ризик непрямой популяризації злочинів: детальне змалювання дій правопорушників потенційно може бути сприйняте як інструкція або модель поведінки для інших осіб.

Наприклад, у матеріалі «Безробітний очолив банду, яка напала на багаті родини. Свідчення жертв жахають: “зв’язали руки-ноги, приставили до голови пістолет”» журналіст у хронологічному порядку описує дії злочинців із численними подробицями: «...увечері господар будинку вийшов у двір по дрова. На нього накинулися троє в масках, били, душили шарфом. Його дружину, яка вийшла на крик, повалили, зв’язали скотчем, били близько 20 хвилин, вимагаючи гроші...».

Під час іншого нападу зловмисники, щоб виманити господаря, підпалили кухню його матері. Коли той виїхав гасити пожежу, грабіжники залізли в дім, побили жінку та винесли готівку, зброю та цінності на значну суму. Іншим разом нападники увірвалися в дім під виглядом працівників СБУ: «...зв’язали жінку, приставили пістолет до голови, вимагали сказати, де гроші. Вона вказала місце збереження близько 10 тисяч доларів у різній валюті» [5].

Таке надмірне заглиблення в опис насильства та методів вчинення злочину часто не виконує інформаційної функції, а навпаки – може бути використане для копіювання злочинного сценарію.

Цей стиль подачі інформації варто розглядати як порушення етичних стандартів журналістики, особливо з огляду на положення Кримінального кодексу України. Згідно зі статтею 11 КК України, кримінальне правопорушення – це суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), передбачене цим Кодексом. У статті 12 зазначено, що кримінальні правопорушення поділяються на кримінальні проступки та злочини. Проступком є діяння, за яке передбачене основне покарання, не пов'язане з позбавленням волі або штрафом у межах до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів. Злочин же – це більш тяжке правопорушення, що становить значну загрозу суспільству та карається кримінально [24].

У своїх публікаціях журналісти мають орієнтуватися на офіційні версії слідства, дотримуючись юридично коректної термінології. Зокрема, використовуючи терміни на кшталт «проступок» чи «злочин», медійники повинні спиратися на положення Кримінального кодексу України. Висвітлення ще не завершених кримінальних проваджень вимагає особливої обережності, передчасне оприлюднення чутливих деталей може перешкодити об'єктивному розслідуванню та притягненню винних до відповідальності.

Неприпустимо називати особу «злочинцем» до моменту набрання законної сили обвинувальним вироком суду. У такому разі журналіст зобов'язаний зазначити, чи визнає себе винним підозрюваний, а правомірним буде вживання терміну «підозрюваний», а не «винний» чи «злочинець». Крім того, у матеріалах слід уникати використання емоційно забарвлених або образливих характеристик щодо осіб, яких підозрюють або обвинувачують у скоєнні злочину (навіть якщо вони засуджені судом). Вислови на кшталт «нелюдь», «душегуб», «збоченець» поширені, зокрема, в телепрограмах типу «Надзвичайні новини» на ICTV є прикладом порушення журналістських стандартів.

Подібна лексика не лише суперечить професійній етиці, а й порушує низку положень Кримінального процесуального кодексу України, зокрема, статті 8 (верховенство права), 11 (повага до людської гідності) та 17 (презумпція невинуватості). Такий підхід сприяє «демонізації» образу підозрюваного, формує упереджене ставлення до нього з боку суспільства, що може вплинути не лише на його подальше життя, а й на становище його родичів.

Журналісти не є судовими органами, тому вони не мають права формулювати власні гіпотези щодо мотивів підозрюваного, а також не повинні тенденційно чи однобічно висвітлювати матеріали судових процесів. Неетичним є і розголошення деталей, які не мають прямого стосунку до справи, а також публікація особистої інформації про учасників процесу, особливо якщо вони не надали згоди на це.

Окремої уваги заслуговує питання згоди на фігурування в медіа. Згода підозрюваного або обвинуваченого на згадування в публікації не означає автоматичної згоди членів його родини. Журналіст повинен отримати усвідомлену згоду від кожного члена родини окремо, враховуючи, що рівень розуміння наслідків появи в медіапросторі у різних людей може суттєво відрізнятись. Недбале інформування про це може призвести до серйозних наслідків, зокрема, до соціального осуду або цькування, що особливо травматично для неповнолітніх.

Юридично коректне використання термінів має бути обов'язковим у журналістських матеріалах. Згідно зі статтями 42–43 Кримінального процесуального кодексу України:

- підозрюваний – особа, якій у встановленому порядку повідомлено про підозру або яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення;
- обвинувачений (підсудний) – особа, щодо якої обвинувальний акт передано до суду;

- виправданий – обвинувачений, щодо якого набрав законної сили виправдувальний вирок суду;
- засуджений – обвинувачений, щодо якого набрав чинності обвинувальний вирок суду.

Відповідно до статті 17 КПК України, особа вважається невинуватою, доки її вину не буде доведено у законному порядку й встановлено обвинувальним вироком суду. Жодна особа не зобов'язана доводити свою невинуватість, а будь-яке обвинувачення не може базуватися на незаконно отриманих доказах.

Дотримання принципу презумпції невинуватості є не лише вимогою законодавства, а й засадничим етичним стандартом у професійній діяльності журналіста. Так, у пункті 5 Кодексу професійної етики українського журналіста наголошується:

«Журналіст у своїх повідомленнях не втручається у судові справи, поки ведеться слідство, уникає характеристик людей, запідозрених у злочині, але вина яких не встановлена вироком суду, що набрав законної сили. Не виключається його право на журналістське розслідування, пов'язане з тими чи іншими подіями і фактами, що мають громадське звучання і покликані захищати інтереси суспільства та особи» [13].

Утім, важливо чітко розмежовувати інформаційні повідомлення, що містять пряме цитування посадових осіб або учасників процесу, та повідомлення, які є наслідком журналістських висновків чи припущень. Ключовим критерієм професійності в цьому контексті є дотримання базових принципів судової журналістики: баланс джерел, перевірка фактів, точність юридичної термінології, нейтральна тональність, відсутність особистих суджень щодо вини особи.

Судова практика визнає припустимим обговорення судових процесів у медіа лише за умови, що в аудиторії не формується враження, наче журналіст упевнений у винуватості підсудного та розглядає його засудження як наперед визначений результат.

Таким чином, журналіста можна вважати таким, що порушив презумпцію невинуватості, якщо:

- він схиляється до версії подій, яка однозначно підтримує одну зі сторін, що може нашкодити іншій стороні;
- його публікація має потенційний вплив на хід правосуддя, зокрема, чинить тиск на суд;
- він трактує обвинувачення як доведений факт до набрання вироком суду законної сили, особливо, якщо йдеться про справи, що були направлені на додаткове розслідування або завершилися виправдувальним вироком.

Порушення презумпції невинуватості в журналістських матеріалах може виражатися у таких діях [13]:

- опис чи оцінка підсудного через вислови або терміни, що прямо або опосередковано вказують на його вину;
- суб'єктивна оцінка доказів, як-от свідчень, документів чи речових доказів;
- детальне змалювання обставин злочину, використовуючи матеріали слідства або цитати підозрюваного без вироку, що формує негативне сприйняття особи;
- використання «вторинних джерел» (наприклад, із соціальних мереж, приватних блогів чи заяв адвокатів) без пояснення аудиторії, що це позиція лише однієї зі сторін.

Особливої обережності журналістам слід дотримуватись у питанні таємниці слідства. Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України, будь-яка інформація, отримана в ході досудового розслідування, може бути оприлюднена лише за дозволом слідчого або прокурора й лише в тому обсязі, який вони вважають допустимим. У разі необхідності, слідчий попереджає свідків, потерпілих, захисників та інших учасників слідчих дій про заборону розголошення даних слідства без його дозволу [12].

Журналіст у своїй діяльності має керуватися професійними стандартами, які вимагають об'єктивного, неупередженого та повного висвітлення подій. Це визначає його позицію як спостерігача, особи, що фіксує події та відображає їх, особливо коли йдеться про кримінальні правопорушення. Така роль накладає на журналіста відповідальність за збереження дистанції від суб'єктивних суджень і за уникнення участі у формуванні громадської думки щодо винуватості осіб до винесення судового рішення.

На практиці ж журналістська діяльність нерідко характеризується відхиленням від професійних стандартів, театралізацією, драматизацією подій та використанням кримінальної тематики задля привернення уваги аудиторії. Кримінальні події часто стають елементом редакційної комунікаційної стратегії, зокрема в межах формату інфотейнменту, а не засобом актуалізації суспільно важливих проблем. У таких випадках журналіст утрачає роль «індикатора» соціальних явищ, зокрема злочинності як соціального феномену, і перетворюється на «конструктора емоцій».

Проте журналіст має не лише інформувати про факт злочину, а й вбачати в ньому симптом системної проблеми, виявляти тенденції, досліджувати соціальний контекст і презентувати аудиторії аналітичну картину.

Й. Галтунг запропонував концепцію журналістики миру (peace journalism), яка протиставляється журналістиці насилля (violence journalism) [33]. За його баченням, журналістика миру передбачає висвітлення конфліктів із фокусом на їх вирішення, а не на загострення. Журналістика насилля, навпаки, акцентує на драматичних елементах, деталях страждань, конфронтації, не прагнучи до діалогу чи пошуку розв'язань. Такий підхід лише ускладнює конфлікт і може спричинити нові соціальні напруження.

Т. Якова також зазначає, що медіа здатні відігравати роль у врегулюванні конфліктів, починаючи від «діагностики» проблем до зниження рівня соціального протистояння та пошуку шляхів розв'язання [29]. Це

передбачає, що під час висвітлення конфліктних ситуацій, зокрема й кримінальних, журналісти повинні:

- досліджувати всі сторони конфлікту, його причини та наслідки;
- надавати слово всім учасникам подій;
- прагнути до емпатійного розуміння контексту та соціальної значущості проблеми.

На противагу цьому, журналістика насилля концентрується лише на зовнішньому прояві, демонстрації агресії, страждань, жорстокості, що сприяє стигматизації учасників подій.

Злочини завжди мають постраждалих, тому журналісти, які дотримуються принципів журналістики миру, повинні демонструвати наслідки злочинів через конкретні людські історії. Такий підхід дозволяє сформувати «ефект наближення», активізує співпереживання та краще привертає увагу аудиторії до суспільних проблем [14].

К. Соколова розглядає цей підхід у контексті журналістики співучасті, яка передбачає:

- створення емоційного фону журналістського матеріалу;
- співпереживання журналістом герою історії;
- встановлення комунікації між журналістом, героєм і аудиторією [15].

Ця модель журналістики не є можливою без емпатії, здатності ототожнити себе з емоційним станом іншої людини. Завдяки цьому журналіст не лише інформує, а й формує розуміння соціальної значущості подій [16].

Як зазначено в посібнику «Журналістська етика», висвітлюючи інформацію про злочини, журналісти повинні дотримуватися принципів всебічності, збалансованості й достовірності, демонструючи перевірені факти, а не власні судження. Особливо обережно слід підходити до подання відомостей про ще не розкриті правопорушення [17]. Автори посібника наголошують на необхідності ретельного та делікатного підходу до

інтерв'ювання й репрезентації свідчень потерпілих, щоби не завдати їм додаткової психологічної шкоди або не спричинити публічного осуду [18].

Д. Хайт і Ф. Сміт виокремлюють низку рекомендацій щодо етичного спілкування з жертвами злочинів. Серед них: ставитися до потерпілих з повагою та співчуттям; не наполягати на відповідях, уміти відступити у відповідний момент; уникати психологічного тиску і травматичних запитань; більше слухати й менше говорити; уникати натуралістичних описів страждань та сцен насильства; використовувати зрозумілу, просту лексику; подавати точну й перевірену інформацію про героя історії [19].

Можна стверджувати, що спосіб репрезентації історій потерпілих від злочинів значною мірою визначається комунікаційними намірами журналіста, який прагне досягти певного ефекту, зокрема емоційного впливу на аудиторію. В межах цієї практики виокремлюють дві основні стратегії: «шокувати» та «вразити». Обидві орієнтовані на емоційну реакцію, проте використовують різні стилістичні та структурні прийоми.

Однак обидва підходи здебільшого відповідають принципам журналістики насилля, а не миру. Це виявляється у надмірній деталізації обставин злочину; демонстрації фізичних і психологічних страждань постраждалих; натуралізмі в описі насильства; ігноруванні принципів журналістської емпатії та журналістики співучасті.

Стратегія «шокувати» вирізняється максимальною драматизацією та фокусом на жорстоких деталях. Основні риси: емоційно насичена, експресивна лексика; акцент на хроніці та механіці злочину (як, коли, за допомогою чого злочин було скоєно); демонстрація жорстоких подробиць, зокрема нападів, убивств, зґвалтувань; прагнення утримувати аудиторію у стані шоку або напруги.

В результаті, замість історії жертви подається своєрідна інструкція до наслідування злочину, що є етично неприйнятним і потенційно небезпечним. Приклад журналістського матеріалу, який реалізує стратегію «шокувати»: «Не

брали з собою на відпочинок? У Рівному викладачка розстріляла чоловіка та доньку» [22].

Підводка до сюжету звучить так: «Мороз шкірою від цієї надзвичайно жахливої драми. І це ж не якісь розбірки п'яних людей. Навіть уявити неможливо. У передмісті Рівного поважна жінка, доцент університету, вночі холонокровно розстрілює свого чоловіка-бізнесмена, а потім випускає три кулі в рідну доньку! Ще й сама намагається відправитись на той світ. Шоковані абсолютно всі. Адже цю сім'ю вважали благополучною і доволі щасливою. Що могло такого статися в цьому небідному домі? Через що так озвіріла університетська викладачка? Просто на голову не налазить» [23].

Такий підхід демонструє класичний приклад журналістики насилля, що нехтує етикою репрезентації жертв та орієнтований виключно на сенсаційний ефект, а не на суспільну користь.

На відміну від стратегії «шокувати», стратегія «вразити» передбачає фокусування не стільки на подробицях злочину, скільки на емоційному стані постраждалих: під час вчинення насильства, після нього, а також у процесі відтворення травматичних подій в інтерв'ю. Основним завданням журналіста в такій репрезентації є демонстрація почуттів героя, страху, болю, відчаю, безпорадності, а також спроби чинити опір у критичні моменти.

Приклад журналістського матеріалу, що реалізує цю стратегію, інтерв'ю «Усе боліло, але думала, аби тільки сховатися. Розповідь жертви катувань і зґвалтування в Кагарлику» [25].

Фрагменти інтерв'ю підтверджують зосередження уваги на внутрішньому переживанні постраждалої: «— Можете пригадати, як і коли Микола вас передав Сергію? — Уже як познуцався з мене, у мене вже сили не було. А цей Сергій потім прийшов... і почав оце: «Я тебе сьогодні розірву, будеш моя сьогодні». Думаю, чи це буде бити, чи що він буде робити... А він мене о 1 чи 2 ночі завів до кабінету, де був диван. І уже давай до мене: «Роздягайся, все». Не буду я роздягатися, відпустіть, кажу, додому, дитина мала жде мене... А куди ж було діватися...» [26].

«Тобто ви живете так само, як і раніше? – Живемо оце перелякані. Жахаюсь ходжу людей. – Після всього зараз не було погроз? – Поки наче ні. Але хто його зна, що його і ожидать... – А хто вас підтримує? – Мене? А хто – сім'я, мамка взагалі перелякана, боїться всього... Хочу нормальну сім'ю. І не боятися більше» [27].

У цьому типі подачі журналісти не зосереджуються на хроніці злочину чи деталях його здійснення, а радше на внутрішньому досвіді постраждалих. Водночас такий підхід не завжди спрямований на інформування, домінує суттєва функція комунікації: викликати співчуття, обурення, страх, спонукати до емпатії чи громадського тиску.

Зазначимо, що «кримінальна подія» є постійним елементом порядку денного українських мас-медіа. Медіа часто використовують такі матеріали як інструмент регуляції емоційного фону новинної стрічки, для створення балансу між негативними й позитивними повідомленнями. Однак у деяких випадках домінування негативу є надмірним, що спостерігається, зокрема, у випусках телепередачі «Надзвичайні новини».

Репрезентація злочинця та постраждалого: суб'єктивні акценти

Репрезентація особи, яка підозрюється у скоєнні злочину, залежить від інтенцій журналістів або ведучих. У матеріалах часто порушуються базові принципи журналістської етики:

- використовуються емоційно забарвлені судження: нелюдь, звір, душегуб, збоченець;
- ігнорується презумпція невинуватості: підозрюваних називають вбивцями, педофілами, маніяками до рішення суду;
- акцентується увага на соціальному чи статусному походженні особи: військовий, син депутата, мажор тощо.

Так само репрезентація постраждалих значною мірою залежить від журналістської інтерпретації:

- у низці сюжетів постраждалу винуватять у тому, що трапилося: сама спровокувала, вела подвійне життя, зрадила, переписувалася з іншим;

– подається наратив про те, що злочинець «не стримався» через емоції, наприклад: «вбив із ревнощів», «довела до трагедії».

Приклади сюжетів, де це простежується: «Вбив і видав за самогубство – до чого призвела абсурдна причина для ревнощів» [18]; «Ніч з коханкою закінчилась вбивством. Підозрюють зрадливого мажора» [18].

Натомість в інших сюжетах журналісти створюють образ беззахисної жертви, яка потребує співчуття та підтримки: «бідолашна», «нешасний», «загублене життя» тощо.

Журналістська репрезентація злочинів та їх учасників часто відзначається спотворенням дійсності й порушенням стандартів об'єктивності. Авторка виокремлює три типові моделі:

- демонізація підозрюваного (злочинця);
- героїзація або виправдання його дій;
- дискредитація потерпілого (потерпілої).

У низці випадків те, що повинно відштовхувати аудиторію, навпаки, її приваблює. Журналісти вдаються до використання постмодерністських прийомів, зокрема інтертекстуальності, для створення «містичного образу серійного вбивці». Подібний образ може поєднувати шокуючість із привабливістю, зокрема, через звернення до «зоряного статусу» злочинця. У такий спосіб злочинець постає не як асоціальний елемент, а як медіаперсона, що нібито здобуває популярність через насильницькі дії. Така репрезентація створює ілюзію, що скоєння злочину це шлях до своєрідної «алеї слави» [31].

Водночас подібна практика є етично неприйнятною. Журналісту слід уникати такої подачі матеріалу, яка може бути сприйнята як виправдання злочину або провокація співчуття до злочинця. Хоча пояснення мотивів дій важливе для розуміння контексту, наголошування на травматичному досвіді злочинця, його характеристика як «хорошої людини у минулому» або використання поблажливих інтерпретацій можуть спотворити сприйняття аудиторією події, поставити під сумнів рішення суду або дискредитувати постраждалу сторону.

Прикладом цього є сюжет «Вбив і видав за самогубство – до чого призвела абсурдна причина для ревнощів» [32]. У ньому відверто звинувачується загибла, мовляв, саме вона спровокувала злочин: «Він зовсім не хотів брати злочин на себе. Навіщо, якщо можна імітувати самогубство? На Херсонщині під час сварки з коханою чоловік відштовхнув її з такою силою, що та впала й більше не підвелася. Намагаючись уникнути покарання, він просто повісив небіжчицю в сараї. Згодом зателефонував до поліції і довго плакав... Мовляв, давненько вже благовірна хотіла піти з життя. І от щойно він за поріг – як вона у зашморг! Але ж чому не повірили правоохоронці цьому казкареві? Що його видало? І наскільки ж абсурдною була причина сварки?»

Цей приклад демонструє, як у медійному дискурсі факти злочину можуть бути подані в тональності, що зменшує вину злочинця, а емоційне забарвлення скеровує співчуття аудиторії не до жертви, а до особи, яка її вбила. Така репрезентація суперечить етичним нормам журналістики та підважує соціальну функцію медіа як інституції відповідальної публічної комунікації.

Героїзація злочинця у медіа нерідко супроводжується свідомим перебільшенням кількості постраждалих або гіперболізацією жорстокості злочину. Такий медійний підхід сприяє створенню ефектного образу «вбивці-садиста», який на тлі знеособленої, «жалюгідної» жертви виглядає ще більш вражаюче й драматично [14].

У багатьох публікаціях постраждалі не зображуються як особистості зі своїми історіями, індивідуальністю та характером. Натомість їх часто узагальнюють та підпорядковують стереотипним уявленням: «студентка», «мати», «повія» тощо. Така схематизація дистанціює аудиторію від жертви, унеможлиблює емпатію і сприяє байдужості до її долі. Ба більше, подекуди така репрезентація формує враження, ніби жертва частково винна у тому, що з нею сталося, або ж навіть «заслужила» свою долю.

Ще одним проявом неетичного підходу журналістів є нехтування правом постраждалої на збереження приватності. Так, у деяких друкованих

виданнях імена загиблих жінок подаються повністю, без ініціалів чи зміни прізвища, що прямо порушує журналістські стандарти поваги до особистості [15].

У багатьох випадках медійний дискурс щодо жертв злочину позначений відсутністю шанобливого ставлення, або навіть натяками на те, що жертва частково сама спричинила трагедію [16]. Поширеною є також практика виправдання дій злочинця через посилення на його сексуальну фрустрацію, алкогольну залежність, психологічні травми, депресії чи стреси. У такий спосіб відповідальність за насильницький акт знімається із кривдника та переноситься на «обставини».

Також журналісти часто фетишизують зовнішність постраждалих, наприклад, акцентують на кольорі волосся, стилі одягу, віці або навіть деталях, які могли привернути увагу злочинця («блондинка у чорних колготках», «молода студентка», «самотня мати»). Подібні деталі, на перший погляд, мають на меті викликати співчуття у читача, однак насправді вони можуть репродукувати гендерні стереотипи та формувати уявлення про «типову» або «спровоковану» жертву.

Усе це свідчить про кризу етичного підходу до репрезентації насильства в українських медіа, зокрема щодо збереження гідності, приватності й суб'єктності постраждалих.

Журналіст, який висвітлює кримінальні події, зокрема працює безпосередньо на місці злочину, зобов'язаний дотримуватися професійних етичних стандартів. Передусім журналіст повинен отримати достовірну інформацію від офіційних джерел, таких як слідчі, представники пресслужб поліції, прокуратури або суду, та зафіксувати її для подальшого використання у матеріалі. Основою журналістської розповіді має бути версія слідства, подана об'єктивно і зважено.

Журналіст на місці події виконує функцію спостерігача, а не учасника, тому не має на меті створення «ефекту присутності» або шокування аудиторії через надмірну емоційність. Завдання репортера надати суспільству чітке

уявлення про суть правопорушення, а не фокусуватися на кривавих або сенсаційних деталях, що можуть бути травматичними, неетичними або непотрібно драматизованими.

Особливу увагу слід приділяти лексичному оформленню матеріалу. Недопустимим є використання таких слів, як «труп» щодо загиблої особи. Людина, яка померла внаслідок злочину, залишається особистістю, а не об'єктом. Якщо є потреба узагальнення (наприклад, при кількох загиблих), допустимим є нейтральне слово «тіло», однак і воно не повинно використовуватись щодо конкретної, ідентифікованої особи.

Згідно з редакційними настановами BBC, «відданість достовірності є основною редакційною цінністю й фундаментом нашої репутації. Результат нашої роботи повинен мати надійні джерела, спиратися на обґрунтовані свідчення, бути ретельно перевіреним». Це положення повною мірою стосується і кримінальної журналістики.

Наявність чітких посилань на джерела є обов'язковою вимогою. Джерела інформації мають бути авторитетними, перевіреними, різноманітними. Незважаючи на те, що основну інформацію журналісти зазвичай отримують від поліції чи прокуратури, недостатньо спиратися виключно на офіційні сайти або заяви пресслужб. Доцільно звертатися за додатковими коментарями до слідчих, адвокатів, експертів-криміналістів, психологів, а також, у разі можливості, до потерпілих або свідків.

Матеріали, побудовані виключно на повідомленнях правоохоронців, є однобокими [18]. Часто такі повідомлення знеособлені та непідкріплені контекстом, що унеможлиблює повноцінне інформування аудиторії. Завдання журналіста розширити рамки офіційного повідомлення, додати іншу перспективу, показати глибину події. Якщо отримати альтернативні джерела не вдалося, це має бути чітко зазначено в матеріалі.

Особливої уваги потребують випадки, коли журналісту пропонують або вимагають спотворити, замовчати або не публікувати певну інформацію. Подібні прохання, навіть якщо вони походять від представників

правоохоронних органів, є неприйнятними. Завдання журналіста забезпечення прозорості, об'єктивності й довіри до медіа, навіть якщо інтереси правоохоронців і журналістів не збігаються [13].

Прохання правоохоронних органів неопублікувати певну інформацію з метою сприяння розкриттю злочину має розглядатися редакцією зважено, з урахуванням усіх вагомих аспектів і потенційних наслідків такого кроку. У разі прийняття рішення на користь обмеження поширення окремих деталей, слід поінформувати правоохоронців про те, що це стосується лише конкретних аспектів матеріалу, а не загальної інформації про подію. Відповідальність за якість і повноту контенту, що подається аудиторії, повністю лежить на редакції.

Для мінімізації ймовірності неточностей і викривлень у матеріалі журналістам рекомендується дотримуватися правила достатності джерел збирати інформацію з максимально можливої кількості різнопланових і авторитетних джерел [40]. У процесі збору даних про кримінальну подію журналіст закономірно стикається з певним рівнем заангажованості джерел. Окрім того, свідки чи учасники події могли перебувати у стані емоційного потрясіння, що ускладнює точне відтворення ними фактичних обставин.

Якщо отримані від різних сторін кримінального провадження свідчення суперечать одна одній, журналіст повинен подати в матеріалі дві або більше наявних версій події, обов'язково вказуючи, яка сторона якої з них дотримується. Окрім офіційних джерел, журналісти часто звертаються до свідків (сусідів, родичів), проте мають ретельно оцінювати мотивацію інформаторів: «Які цілі переслідує це джерело?» Важливо уникати ситуацій, коли журналіст стає інструментом у досягненні чужих цілей, що може завдати шкоди репутації чи гідності інших осіб.

Іноді журналіст сам є очевидцем події і стає основним джерелом інформації для майбутнього матеріалу. У такій ситуації він повинен чітко зазначити цей факт у матеріалі, акцентувати увагу не на власних емоціях, а на

об'єктивній фіксації події, а також піклуватися про власну безпеку і безпеку інших, зокрема потерпілих та їхніх близьких.

Щодо інформації, поширеної у соціальних мережах очевидцями, журналістам не рекомендується використовувати такі дані без додаткової перевірки. Особливо сумнівними є повідомлення, які подаються як інсайдерські без підтвердження.

Етичне поводження з фото- та відеоматеріалами передбачає такі правила:

- переконатися, що зображені на матеріалах події мають істотне інформаційне значення для висвітлення;
- утримуватися від публікації контенту, який використовується виключно для демонстрації шокуючих або натуралістичних сцен;
- забезпечити, що фото- та відеоматеріали не порушують людської гідності;
- уникати наближення камери до тіла померлої особи, з метою збереження поваги до загиблого.

У випадках, коли використання фото- чи відеоматеріалів є виправданим та має інформаційну цінність, журналісти не повинні уникати публікації через страх перед можливою негативною реакцією. Водночас необхідно завчасно попереджати аудиторію про наявність контенту, який може викликати психологічну травму. Доцільним буде застосування техніки розмиття (блюрування) зображень, приховування облич та ідентифікуючих ознак осіб. Важливо дотримуватись пріоритету етичних стандартів над швидкістю подачі новини: інформація про загибель чи поранення близьких має спочатку надійти до родини, а не з'явитися у медіа. Ім'я загиблого не повинно оприлюднюватися до моменту підтвердження, що родичі вже поінформовані уповноваженими органами.

Відповідно до статті 308 Цивільного кодексу України, фото померлого можуть бути опубліковані лише за згодою родичів. Близькі мають право самостійно обирати зображення, які можуть бути використані. Журналістам

варто утриматися від демонстрації тіла померлого, віддаючи перевагу знімкам, зробленим за життя людини.

Етичний кодекс українського журналіста наголошує на неупередженому висвітленні судових процесів, зокрема забороняється називати людину злочинцем до набрання чинності відповідного вироку суду. Особлива обережність потрібна при роботі з інформацією щодо дітей. Висвітлення приватного життя неповнолітніх можливе лише при наявності вагомих підстав і за згодою батьків або опікунів. Поширення імен або інших даних, що дозволяють ідентифікувати дітей, які стали учасниками насильницьких подій або кримінальних інцидентів, є неприйнятним.

Окремої уваги заслуговують особливості присутності журналістів у суді. Якщо судове засідання є відкритим, представники медіа мають право бути присутніми в залі без обов'язкової акредитації чи попереднього дозволу. Винятком може бути лише ситуація, коли зал не може вмістити всіх охочих у такому випадку перевага надається журналістам та близьким підсудного. Журналіст має право вільно повідомити про намір бути присутнім, але жоден орган не може вимагати попереднього погодження лише нагадати про дотримання правил поведінки в суді.

Право журналіста на зйомку регламентується частиною 1 статті 25 Закону України «Про інформацію». У ній ідеться про право фіксації письмової, аудіо- та відеоінформації під час виконання професійних обов'язків, якщо інше не передбачено законом. Разом з тим, при висвітленні судових процесів використання технічних засобів може бути обмежено задля забезпечення належного ходу засідання. Закон дозволяє проведення зйомки та записів із використанням портативних пристроїв до них належать смартфони, диктофони, фотоапарати, компактні відеокамери тощо, за умови дотримання відповідних законодавчих норм.

Після того, як особа відбула покарання, призначене судом, медіа повинні дотримуватись принципу поваги до її права на приватність. Згідно зі статтею 8 Європейської конвенції з прав людини, таке право охоплює захист особистих

даних, включно з інформацією про скоєні раніше злочини. Якщо колишній засуджений не дав прямої згоди на розкриття своєї особистості або якщо справа не набула нового суспільного резонансу, медіа не повинні публікувати дані, які можуть призвести до його повторної стигматизації.

У разі, коли журналіст уже інформував громадськість про вчинення правопорушення, важливо повернутися до теми після завершення судового процесу. У матеріалі слід коротко нагадати обставини справи, щоби аудиторія краще зрозуміла контекст. Якщо суд виніс обвинувальний вирок варто вказати термін призначеного покарання. Якщо ж підозрюваного виправдано необхідно чітко про це повідомити, а також за можливості зазначити, чи продовжуються слідчі дії або чи були закриті провадження.

Доречно також інформувати про стан потерпілої сторони: якщо постраждалий вижив, коротко повідомити про його самопочуття; у разі смерті за згоди родичів розповісти про їхнє подальше життя або навести їхній коментар.

Висновки до розділу. Медіа мають потужний вплив на формування уявлень про злочинність, поєднуючи інформаційно-пізнавальну та емоційно-психологічну функції. Попри значний доробок вітчизняних і зарубіжних дослідників, досі немає єдиного підходу до класифікації форм криміногенного впливу медіа, що вимагає подальшого узгодження термінології (зокрема поняття «форма» vs. «вид»). При висвітленні кримінальних подій журналісти мають дотримуватися норм Кримінального та Кримінального процесуального кодексів, зокрема презумпції невинуватості, та професійних стандартів кодексу етики.

Теоретичні засади показують, що вивчення криміногенного впливу медіа потребує міждисциплінарних методів: від кримінології й комунікацій до психології й соціології, аби врахувати як технічні можливості сучасних медіа, так і соціокультурний контекст.

РОЗДІЛ 2

ВИСВІТЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ В УКРАЇНСЬКИХ ОНЛАЙНОВИХ МЕДІА

2.1. Контент-аналіз кримінальної тематики в українських онлайн-медіа

Кримінальна тематика відіграє значну роль у формуванні інформаційного поля сучасних українських медіа. Особливо це стосується питань етичності, розподілу жанрів, стилістики та маніпуляцій у заголовках. У цьому розділі проведено порівняльний аналіз на прикладі онлайн платформ: ТСН, Українська правда та Суспільне.

Корупція та пов'язані злочини присутні у медіаполя на рівні 12-13 %, переважно як окремі резонансні матеріали (ТСН, Інститут масової інформації). Напади та насильство, зокрема на волонтерів або причинні злочини, омовини широко висвітлюються, особливо у «Українській правді», де змішуються новини та аналітика. Вбивства з трагічними сюжетами, часто з дітьми – нагальні теми, що публікуються з надміром шокового контенту. На військову кримінальну тематику, як-от перевищення повноважень під час мобілізації, матеріал отримав широкий резонанс, з емоційною лексикою.

На ТСН домінують матеріали про жорстокі або резонансні злочини (вбивства, тілесні ушкодження), з акцентом на емоційну складову, страх, драму. Включаються також публічні скандали, поєднані теми «кримінального характеру та шоу-біз політичного змісту», що є поєднанням жанрів у телесюжетах для емоційного залучення аудиторії. Насильницька кримінальна тематика (убивства, тілесні ушкодження, сексуальні злочини) становить значну частину кримінальної стрічки викликів. Ці матеріали супроводжуються яскраво вираженими шок формулюваннями, наприклад: «скандальна різанина», «закатував до смерті». Дорожньо транспортні пригоди (ДТП із травмованими чи загиблими) також широко висвітлюються, особливо з акцентом на порушення ПДР, п'яних водіїв. Корупція, економічний злочин,

розслідування на ТСН вони з'являються рідше та часто подаються у форматі сюжетів із копією пресрелізу. Публікації за темою корупції нерідко включають елементи журналістських розслідувань, але без глибокої аналітики або правового контексту.

Для ресурсу характерним є широке застосування новин та відеосюжетів (60–70 % кримінальних публікацій), із закадровими озвученнями офіційних версій. Зустрічаються сюжети і репортажі, часто виїжджають журналісти на місце події для інтерв'ю, коментарів поліції або очевидців. Проте журналістська інтервенція (аналітика, проблематизація мотивів) мінімальна. Дослідницькі матеріали (лонгріди, розслідування) здебільшого відсутні в серйозному форматі кримінальної тематики: ТСН політично орієнтовано або використовує кримінальні історії як ілюстративний фон великих справ [11].

Щодо жанрової структури, у ТСН переважають змішані жанри – новини, сюжети, лонгріди; проте часто порушуються стандарти фактчекінгу, підміна фактів коментарем. Формат «інфотейнмент» має акцент на драматизації, міні сюжети з яскравими життєвими історіями, жертви й злочинці постають як герої/антигерої. Основу складають короткі повідомлення з інтригуючими анонсами, що підтримують цікавість до сюжету. Журналістські розслідування зустрічаються рідко, переважно в інших тематиках, але кримінал подають як сенсації, а не глибокі дослідження.

Стилістичний тон матеріалів ТСН має свої особливості. Для емоційно сенсаційного подання матеріалів характерним є навмисне використання шокових прикметників у заголовках і зведеннях, навіть коли текст залишається відносно нейтральним. Наприклад, заголовок: «Поліцейські шоковані жорстокістю вбивці», «Моторошна ДТП забрала життя бабусі». Матеріали часто містять твердження на кшталт «вбивця», «гвалтівник» до офіційного вироку, що не враховує презумпцію невинності. Характерним є використання бінарної моралі: злочинці – «монстри», а жертви «невинні», створюючи однозначну публічну категоризацію.

Клікбейт заголовки формують інтригу через неповноту інформації або емоційну інтонацію: «Не повірите, що сталося в центрі міста», «Закатував другу в нічному клубі – відео з камер». Візуальні образи мають акцент на драматичних, часто шокуючих кадрах: поліційна стрічка, обличчя постраждалих, трупи. Використання таких фото без етичного попередження (blur, 18+) це практика, що викликає критику. Повторюваність формулювань, часте використання в заголовках стандартних фраз: «моторошна трагедія», «жахлива смертельна ДТП».

Шокове насичення призводить до журналістської сенсаціоналізації, що може викликати паніку і формування викривленого образу безпеки. Обмежена фактологічна точність через передрук пресрелізів без перевірки: факти не завжди підтверджені, в деяких заголовках подаються як встановлені однак ще перебуває у статусі «підозрілих». Недостатня увага до приватності: особи, особливо підозрювані, називаються до рішення суду; демонструються особисті дані та зображення.

Контент ТСН у темі криміналу характеризується інтенсивним поєднанням інформативного формату відео і новин зі стилістикою емоційного шоку і клікбейту. При тому, що за форматом це новини, за впливом на читацьку аудиторію цей контент є радше інфотейнментом, ніж громадянською журналістикою. Для підвищення якості необхідно: розмежування фактів і оцінок у заголовках та текстах, використання фактчекінгу перед публікацією, введення редакційних норм для заголовків і візуалу: blur-техніка, маркування контенту 18+, узагальнення матеріалів (анклавна анкета) з більшою професійною рефлексією: інтерв'ю з експертами, правозахисниками, аналітика причин злочинності чи ефективності правоохоронної діяльності.

Кримінальна тематика в онлайн-медіа «Українська правда» має ключові напрямки. Видання подає інформацію про корупційні злочини, що є основною кримінальною темою, що становить близько 12-13 % матеріалів. «Українська правда» регулярно висвітлює штучні схеми, зловживання влади та резонансні антикорупційні справи. Близько 19 % матеріалів стосуються теми шпигунства

та колабораціонізму під час війни, зокрема викриття діячів, які працювали на РФ. Акцент на внутрішніх загрозах в умовах агресії. Напади, насильство, злочини на ґрунті мовного конфлікту охоплюють приблизно 12 % кримінального блоку. Прикладами є агресія проти волонтерки через мовне питання. Диверсійна діяльність, терористичні загрози також близько 12 %, із затриманнями агентів, які готували напади на інфраструктуру. Менш поширені теми: ухилення від мобілізації (~5 %), економічні злочини та шахрайство (~3 %), а також вбивства (~3 %) протягом моніторингового періоду (3–7 червня 2024).

Кримінальна проблематика в онлайн-медіа «Українська правда» пожається переважно у форматі новин, це, переважно, короткі публікації із фактичною інформацією з офіційних джерел. У текстах про корупцію часто застосовується глибша аналітика. В окремих темах (корупція, шпигунство) «УП» займає аналітичну позицію. Медіа публікує спецпроекти та розслідування, оскільки має історичні успіхи (зокрема, розслідування «чорної бухгалтерії» Партії регіонів у 2016 році), але кримінальні теми наразі подаються в оновленому моніторинговому форматі: зі збалансованим адвокатським і правоохоронним контекстом.

За результатами моніторингу ІМІ, новини УП дотримуються 97.5 % точності, зокрема окремі недоліки, формулювання про підозру як вирок. Публікаціям характерна ненав'язлива емоційність, заголовки можуть містити великі літери або такі емоційні епітети (НЕОЧІКУВАНО!), однак в межах допустимого, УП чітко тримає межу у клікбейті. Частим є емоційне підсилення у чутливих темах, шпигунство, корупція, особливо в умовах війни передаються з відповідною тональністю та серйозністю [23].

Українська правда свідомо використовує інтриги. Заголовки можуть містити привертаючі фрази, але без маніпуляцій аудиторією всюди. Візуальний контент, як правило, стриманий, і його використання відповідає типу матеріалу без сенсаційних фото безпосередньо у кримінальних новинах. Для кримінальних тем УП застосовує етичні стандарти, такі як нечітке зображення

підозрюваних, дотримання презумпції невинуватості. УП відзначається високим рівнем дотримання стандартів (99 % відокремлення фактів і коментарів, 99.5 % – достовірності). Останнім часом УП зазнає політичного тиску (наприклад, від ОП), але продовжує висвітлювати кримінальні теми критично й об'єктивно. Хоча кримінальні спецпроекти не завжди звично, історичний досвід УП (чорна бухгалтерія) вказує на потенціал аналітичного поглиблення в цій темі.

Розглянемо декілька прикладів публікацій «Української правди», які аналізують кримінальну проблематику. Розслідування «Вбивство Каті Гандзюк: хто стоїть за нападом?» (серія матеріалів 2018–2021. Розкрито тематику організованого злочину, замовного вбивства, корупції в правоохоронній системі. Це одна з найгучніших журналістських кампаній УП, присвячена вбивству громадської активістки Катерини Гандзюк. Редакція простежує, як напад було організовано, хто фінансував, і як справа «гальмувалася» на рівні МВС, СБУ та прокуратури. Видання показує зв'язки замовників з місцевими політиками та силовиками. У матеріалах застосовано журналістські методи, серед яких інтерв'ю з родичами, юристами, активістами; аналіз судових матеріалів; порівняння офіційної версії з альтернативними свідченнями.

Іншим прикладом є розслідування «Картель «податкових майданчиків»» (2020 рік), що розкриває проблеми економічної злочинності, корупції в податковій сфері. Матеріал стосується схем ухилення від сплати податків через так звані «податкові майданчики», які фактично функціонували за погодженням із чиновниками ДФС. Здійснено аналіз офіційної статистики, документи кримінальних проваджень, коментарі експертів з податкового права.

УП викриває, що державні інститути часто є учасниками злочинних схем, а не борцями з ними.

Матеріал «Справа Шеремета: чому підозрювані не винні?» (2020–2021 порушує питання кримінального правосуддя, фабрикації справ. Українська

правда критично підходить до розслідування резонансного вбивства журналіста Павла Шеремета. Видання аналізує докази, які були використані проти підозрюваних (Кузьменко, Антоненка, Дугарь), і вказує на суперечності та слабкі місця в обвинуваченні. У матеріалі використано відеозаписи слідчих експериментів, свідчення адвокатів, журналістські запити до МВС.

Розслідування «Бізнес на війні: як заробляють на евакуації з Донбасу» (2022 рік) спрямоване на викриття воєнної злочинності, шахрайства на тлі гуманітарної кризи. Матеріал викриває групи, які за гроші вивозять людей з окупованих територій, використовуючи зв'язки з російськими військовими або місцевими «адміністраціями». Часто це напівлегальні або кримінальні структури. Використано розповіді очевидців, аналіз Telegram-каналів, перевірка банківських переказів.

Суспільне мовлення України, як незалежний публічний мовник, орієнтується на дотримання етичних стандартів журналістики, зокрема: неупередженість, достовірність, баланс думок, дотримання презумпції невинуватості та захист гідності людини. У контексті кримінальної тематики редакційна політика Суспільного передбачає обережне і виважене подання інформації, уникнення сенсаційності та спекуляцій, посилення на офіційні джерела, експертні оцінки та документи кримінальних проваджень.

У випадках висвітлення гучних кримінальних справ, таких як справа про вбивство Павла Шеремета або напад на Катерину Гандзюк, журналісти Суспільного подають лише перевірену інформацію. Наприклад, у публікації «Справу про вбивство Шеремета розглядатиме новий суд» (Суспільне, 2021) подано хронологію судового процесу без інтерпретацій, коментарі учасників процесу, витримано юридичну термінологію. Це свідчить про дотримання стандартів об'єктивності та нейтральності. Редакція регулярно висвітлює випадки зловживань службовим становищем, зокрема у сфері державних закупівель та діяльності державних підприємств. У матеріалі «НАБУ повідомило про підозру ексголови Держлісагентства» (Суспільне, 2022)

журналісти акцентують увагу на фактичних даних (суми збитків, правова кваліфікація дій), не даючи оцінок чи припущень.

Після повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році, Суспільне систематично висвітлює злочини окупантів: убивства цивільних, катування, сексуальне насильство, депортації. Наприклад, у матеріалі «Прокуратура відкрила справу за фактом вбивства 8-річної дитини внаслідок обстрілу Куп'янська» (Суспільне, 2023) наведено юридичне обґрунтування, позиції правоохоронців, фото з місця подій, при цьому збережено повагу до жертв.

Редакція публікує історії постраждалих, поєднуючи особисті свідчення з експертними коментарями. Зокрема, у матеріалі «Після 10 років насильства жінка змогла подати до суду» (Суспільне, 2023) розповідь постраждалої подається анонімно, з урахуванням безпеки особи, та супроводжується поясненнями психологів і адвокатів щодо захисту прав жінок.

У цій категорії Суспільне публікує профілактичні матеріали та інформацію про роботу правоохоронців, психологів, соціальних служб. Публікації мають на меті формування безпечного середовища та підвищення рівня обізнаності батьків.

Суспільне демонструє виважений, професійний підхід до висвітлення кримінальної проблематики. Редакція дотримується стандартів етики, юридичної точності та балансу думок. Особливістю є уникнення спекуляцій і сенсацій, що дозволяє аудиторії отримувати достовірну та верифіковану інформацію. У порівнянні з іншими медіа, Суспільне виконує роль стриманого і надійного джерела кримінальних новин, що особливо важливо в умовах воєнного стану та інформаційної вразливості суспільства.

Отож, щодо жанрової структури, у ТСН переважають змішані жанри – новини, сюжети, лонгріди; проте часто порушуються стандарти фактчекінгу, підміна фактів коментарем. Українська правда орієнтована на аналітику, навіть новини часто містять аналітичні елементи, заголовки при цьому сенсаційні. Суспільне зазвичай дотримується стандартів балансу та фактчекінгу, сумнівні випадки маніпуляцій поодинокі.

ТСН часті порушення презумпції невинуватості, використання емоційної лексики, сексизм, кров, прогнозування мотивів героїв. Українська правда наповнена навмисною емоційністю у заголовках, але всередині статей міститься аналітична глибина, сенсаційні «рекламні» заголовки є частиною політики редакції. Суспільне зберігає нейтральний й збалансований тон, порушення є рідкістю.

ТСН часто використовує в заголовках інтригу, лякаючі формулювання, фото з оголеними подробицями; зображення тіл, інтимними деталями в заголовках. Українська правда публічно заявляє про сенсаційний стиль заголовка як інструмент залучення, вважаючи це комерційно обґрунтованим. Суспільне дотримується етичних правил, попереджують, блурять, уникають сенсаційності.

Національні медіа активно висвітлюють корупцію, насильство, мобілізаційні порушення та турбулентні наслідки війни. Часто акцент зміщено на шоківі новини. Чіткий поділ між інформаційним (ТСН) та аналітичним жанрами («Українська правда»), водночас частина матеріалів ТСН порушує стандарт відокремлення фактів і коментарів. Порівняння демонструє високий рівень емоційної стилістики у ТСН, пом'якшений аналітикою в «Українській правді», і стабільний нейтралітет Суспільного. Клікбейт у заголовках, регіон, політичні чи кримінальні жанри, співмірно присутній у більшості медіа. ТСН вирізняється використанням інтимних або шоківих образів у заголовках.

2.2. Змістовно-структурний аналіз висвітлення кримінальної тематики у вінницьких онлайн-медіа

У регіональному інформаційному просторі кримінальна тематика залишається стабільно популярною і помітною як для редакцій, так і для аудиторії. Кримінальні новини не лише формують суспільне уявлення про безпеку та загрози, а й часто стають інструментом впливу через сенсаційні подачі, акценти на деталях або контроверсійний візуальний супровід. У цьому

контексті важливо дослідити, які саме теми у сфері криміналу найчастіше висвітлюють онлайн-медіа Вінниці, як вони подаються та який змістовний і стилістичний посил несуть.

Кримінальна тематика посідає вагоме місце у контентній стратегії більшості локальних онлайн-медіа, зокрема й у Вінницькому регіоні. Такі публікації активно формують уявлення про безпекову ситуацію, соціальні ризики, правову систему та впливають на емоційне сприйняття регіону загалом. Цей розділ пропонує контент-аналіз кримінального дискурсу у вінницькому онлайн-середовищі через чотири ключові аспекти: тематика, жанрова подача, стилістично-емоційний тон та клікбейтова логіка заголовків і візуального оформлення.

Найбільш репрезентованими у вінницьких онлайн-медіа є повідомлення про злочини насильницького характеру, зокрема вбивства, тілесні ушкодження, напади з холодною зброєю. Часто висвітлюються дорожньо-транспортні пригоди (особливо з летальними наслідками), випадки шахрайства, зокрема телефонного, а також домашнє насильство.

При цьому, важливо відзначити перевагу побутового криміналу над системними чи економічними злочинами. Корупційна тематика трапляється значно рідше, а судова хроніка представлена епізодично. Переважає реактивний підхід до висвітлення – події подаються вже постфактум, без спроби виявити глибинні соціальні причини [31].

Наприклад, на сайті 20minut.ua велику увагу приділяється локальним резонансним інцидентам «Закатував до смерті в центрі Вінниці» – типова публікація, що фокусується на факті насильства, не аналізуючи соціальні передумови. Теми про умисні вбивства, насильство у родині, тілесні ушкодження часто стають центральними у кримінальній рубриці. Наприклад: «На Вінниччині чоловік зарізав сусіда під час сварки» (20minut.ua, березень 2024); «Жінка з Вінниці роками знущалась із дитини – поліція втрутилася тільки після скарги» (ВІТА, листопад 2023). Такі публікації супроводжуються

візуальними матеріалами з місця події, а також часто подаються під емоційними заголовками, як-от «моторошне», «жахливе», «шокує».

ДТП стабільно присутні серед щоденних новин: «На Вінниччині мотоцикліст загинув, врізавшись у трактор» (20minut.ua); «П'яний водій влаштував погоню вулицями Вінниці» (Вінниця.Інфо). Переважає подача у вигляді оперативної новини з цитатами поліції. ДТП часто використовуються як тригери для обговорення питань безпеки та відповідальності на дорозі. Тема шахрайства охоплює як дрібні побутові ситуації (обман через OLX), так і схеми на рівні громад («Вінничанин продав «дрова» – і зник з авансом» (ВІТА, січень 2024); «Шахрай виманив у пенсіонерки 60 тисяч гривень, видавши себе за поліцейського» (20 Хвилин)). Помітна тенденція до регулярного повторення однотипних історій, новина змінюється лише за локацією й сумою. Корупційні справи, службові злочини рідше з'являються у форматі розслідувань, частіше, як передруки з СБУ чи прокуратури: «У Вінниці судять чиновника, який підробив документи для тендеру» (Вінниця.Інфо); «Голова ОТГ вимагав "відкат" за виділення землі» (VAJR.info). Незважаючи на вагу теми, ці публікації часто мають суху стилістику без глибшої контекстуалізації.

Теми наркооборудків та нелегальної торгівлі зустрічаються періодично, особливо в повідомленнях поліції: «У гаражі на околиці Вінниці виявили лабораторію з виготовлення амфетаміну»; «Громадянин намагався переправити марихуану через Укрпошту». Кримінальний контент у вінницьких онлайн-медіа фокусується переважно на подієвому рівні, на індивідуальних історіях злочинів, ДТП або шахрайства. Найбільш емоційно подаються випадки насильства та вбивств, натомість теми корупції чи службових правопорушень часто зводяться до офіційних повідомлень. Таке тематичне домінування формує образ кримінального поля як сукупності окремих, часто сенсаційних випадків, а не системних проблем.

Жанр публікації – це ключовий елемент, що визначає спосіб подання інформації, глибину її опрацювання, а також характер взаємодії з аудиторією. У випадку кримінальної тематики онлайн-медіа Вінниці спостерігається

жанрова одноманітність із переважанням лаконічних новинних форматів, рідшим використанням репортажу й майже повною відсутністю глибоких журналістських розслідувань. Жанрова палітра кримінального контенту у вінницьких онлайн-виданнях є відносно обмеженою. Домінує інформаційний жанр – короткі новини, що часто є переписаними пресрелізами Нацполіції або прокуратури. Такий формат відзначається лаконічністю, відсутністю глибокого аналізу та мінімальним журналістським втручанням. Жанр репортажу трапляється епізодично – здебільшого у випадках ДТП або масових правопорушень. Аналітичні матеріали щодо кримінальної тематики – рідкість, характерна лише для нішевих незалежних медіа. Інтерв'ю з постраждалими, експертами або представниками правоохоронних органів майже не використовуються, а журналістські розслідування з кримінального профілю взагалі відсутні.

Переважає більшість кримінальних матеріалів подається саме як новини. Структура типової новини: короткий заголовок + параграф з основними фактами + коментар поліції або офіційного органу. Наприклад, «На Вінниччині чоловік напав з ножем на дружину – поліція відкрила провадження» (20minut.ua), «У Вінниці шахрай видурив у жінки 15 тисяч, представившись банківським працівником» (Вінниця.Інфо). У багатьох випадках новини є прямими передруками пресрелізів поліції або прокуратури без авторської обробки чи розширеного контексту. Такий підхід знижує глибину аналізу і стандарти журналістської об'єктивності.

Жанр репортажу в кримінальному сегменті використовується обмежено. Іноді журналісти виїжджають на місце події (особливо ДТП або резонансного злочину), публікуючи короткий фоторепортаж або відеоінтерв'ю зі свідками. Приклад, «Розстріляли з рушниці у власному дворі: що сталося в Гнівані?» (відеорепортаж ВІТА TV). Такі матеріали зазвичай виходять у мультимедійних форматах і рідко супроводжуються глибоким аналізом чи критичними питаннями до правоохоронців або свідків.

Аналітичні матеріали рідкісний жанр у локальних кримінальних новинах. Частіше зустрічається в медіа, які позиціонують себе як більш рефлексивні або незалежні (наприклад, Вінниця.info). Аналітика може стосуватися оглядів тенденцій (наприклад, зростання випадків шахрайства в певному районі); проблем правосуддя, судових тяганин або інституційної бездіяльності. Аналітичні матеріали часто відокремлені від подієвого кримінального контенту, не супроводжують резонансні справи.

Журналістські розслідування фактично відсутні у кримінальній тематиці вінницьких онлайн-видань. Зокрема через обмежені ресурси редакцій; юридичні ризики; брак доступу до офіційної інформації. Навіть якщо розслідування й трапляються, то частіше стосуються тем корупції, бюджетних махінацій чи інтересів великих підприємств, а не побутового криміналу.

Інтерв'ю у кримінальному контексті майже не використовуються. Винятком можуть бути коментарі експертів, адвокатів чи постраждалих у резонансних справах, однак це скоріше окремі елементи в новинах, ніж повноцінні жанрові інтерв'ю [30].

Жанрове поле кримінальних публікацій у вінницьких онлайн-медіа характеризується значною монотонністю. Переважає коротка, передрукована з офіційних джерел новинна подача. Репортаж, аналітика й особливо журналістське розслідування використовуються епізодично. Такий підхід звужує рамки розуміння кримінальної ситуації в регіоні, позбавляє читача можливості побачити причинно-наслідкові зв'язки, системні проблеми або конфлікти інтересів.

Отже, функціонування жанрової системи зводиться до репродуктивного інформування, що не сприяє формуванню критичного осмислення кримінальних процесів у регіоні.

Кримінальні новини у вінницьких онлайн-медіа демонструють змішану стилістику. Частина публікацій зберігає нейтрально-інформаційний тон, особливо якщо текст базується на офіційних джерелах. Водночас широко

поширена емоційна подача, що супроводжується вживанням лексем на зразок «жах», «кривава розправа», «моторошне видовище». Подекуди простежується моралізаторський тон – автори вдаються до оцінок, зокрема у справах, що викликають суспільне збурення. Такий стиль часто позначений моральними категоріями: «нелюд», «цинізм», «безкарність». Це може впливати на сприйняття події як остаточно доведеного злочину, навіть до завершення слідства.

Таким чином, кримінальна тематика в регіональних медіа часто поєднує інформативну функцію із маніпулятивною, формуючи образ постійної небезпеки.

Особливу роль у кримінальному контенті відіграють заголовки. Вони часто мають клікбейтовий характер: навмисно інтригують, емоційно забарвлені, використовують перебільшення або приховування деталей. Це створює когнітивний дисонанс між очікуванням та змістом публікації.

Крім того, візуальний супровід (фото, відео, інфографіка) часто не відповідає базовим етичним стандартам: на знімках зображуються тіла загиблих, особи постраждалих або підозрюваних, без належного затемнення чи попередження. Архівні зображення часто використовуються замість актуальних, що створює штучний ефект тривожності. Цей візуально-емоційний компонент підсилює медійну драматургію, але втрачає баланс між публічним інтересом і етикою приватності.

Емоційне та стилістичне забарвлення кримінальних матеріалів значною мірою впливає на сприйняття новини читачем. У випадку локальних вінницьких онлайн-медіа спостерігається стилістичне роздвоєння: з одного боку офіційно-нейтральна подача, з іншого прагнення до емоційності, сенсаційності та драматизації. Часто використовується при передруках повідомлень поліції, прокуратури або суду: «Поліція відкрила кримінальне провадження за фактом побиття»; «Суд обрав запобіжний захід підозрюваному у вбивстві». Тон таких публікацій стриманий, без емоційної оцінки, з використанням термінів на кшталт «зловмисник», «правоохоронці»,

«встановлюються обставини». Наприклад, 20minut.ua – «Поліція розслідує смерть чоловіка у підвалі житлового будинку» лаконічно, без емоцій, із посиланням на слідство.

Сенсаційний, емоційно забарвлений стиль часто характерний для заголовків та лідів у матеріалах про насильство, вбивства або ДТП. Використовується емоційна лексика: «моторшна знахідка», «жахлива трагедія», «шокуюча історія», «закатував до смерті». Такий тон створює емоційне напруження й провокує кліки, що відображає конкуренцію за увагу аудиторії. Наприклад, публікація 20minut.ua – «Закатував до смерті в центрі Вінниці. Що відомо про вбивство біля «Данії»», заголовок має яскраво виражене емоційне забарвлення, тоді як сам текст побудований на нейтральних коментарях.

Моралізаторський або осудливий тон іноді зустрічається у випадках, коли злочин викликає суспільне обурення (наприклад, жорстокість до дітей, ДТП через алкоголь). Автор тексту або заголовок може містити оцінні судження: «нелюд», «свавілля», «безкарність вбиває». Часто такі фрази з'являються не в основному тексті, а в підзаголовках або коментарях редакції до фото/відео.

Кримінальні публікації у вінницьких онлайн-медіа варіюються між нейтральною офіційністю та емоційною сенсаційністю. Така стилістична амплітуда свідчить про спроби поєднати дві функції інформування та емоційний вплив. Водночас це створює ризики маніпуляції аудиторією, зокрема, формування викривленого образу реальності, де переважає шок, страх і кримінал.

Кримінальні матеріали у вінницьких онлайн-медіа не лише інформують, а й активно конкурують за увагу читача. У цьому контексті ключову роль відіграють заголовки, візуальний супровід та елементи клікбейту. Саме вони здатні підсилити емоційний ефект новини або, навпаки, викликати недовіру до медіа, якщо використовуються маніпулятивно.

Аналіз кримінального контенту у вінницьких онлайн-медіа засвідчує його структурну одноманітність, високий ступінь емоційного забарвлення, домінування офіційних джерел і слабку представленість аналітичної журналістики. Попри велику кількість кримінальних публікацій, вони рідко сприяють формуванню критичного мислення щодо причин злочинності чи інституційної відповідальності. Емоційна стилістика, сенсаційні заголовки та візуальні прийоми створюють ефект постійної тривожності, що є ознакою інфотейнменту, а не журналістики громадянського інтересу.

Висновки до розділу. В українських онлайн-виданнях кримінальна тематика становить значну частку інформаційного порядку дня. Домінують повідомлення про резонансні та насильницькі події, які оформлюються в жанрі інфотейнменту з акцентом на шоківі подробиці.

У вінницьких онлайн-медіа спостерігається дещо більше уваги до запобіжних аспектів (поради громадянам, превентивні матеріали), проте й тут домінують сюжети про крадіжки, побутове насильство та ДТП. Місцеві редакції рідше залучають експертів із правоохоронних органів і судових інституцій.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання кваліфікаційної роботи були досягнуті поставлені цілі та розв'язані всі дослідницькі завдання, що дало змогу комплексно проаналізувати особливості відображення кримінальної проблематики в українських онлайнових медіа.

По-перше, на основі аналізу наукових джерел та нормативно-правових актів було з'ясовано, що поняття кримінального контенту в медіа охоплює не лише пряме інформування про злочини, але й широкий спектр повідомлень, які можуть мати криміногенний ефект. Медіа, як важливий суб'єкт соціалізації, впливають на суспільну уяву про злочинність, потенційно формуючи споживчий попит на сенсаційність, що, у свою чергу, стимулює появу поверхневих та емоційно заряджених публікацій.

Здійснений аналіз форм і механізмів впливу медіа на аудиторію дозволив розмежувати три основні типи: прямо криміналізовані дії (наприклад, підбурювання до злочину чи заклики до насильства), адміністративно карані або неетичні порушення (маніпуляції, фейкові новини, просування аморального стилю життя), інформаційні практики, що порушують професійні стандарти журналістики (упередженість, клікбейт, порушення презумпції невинуватості, розголошення персональних даних тощо). Цей поділ виявився продуктивним для подальшої оцінки медіапрактик у сучасному українському інформаційному середовищі.

Медіа мають потужний вплив на формування уявлень про злочинність, поєднуючи інформаційно-пізнавальну та емоційно-психологічну функції. Попри значний доробок вітчизняних і зарубіжних дослідників, досі немає єдиного підходу до класифікації форм криміногенного впливу медіа, що вимагає подальшого узгодження термінології (зокрема поняття «форма» vs. «вид»). При висвітленні кримінальних подій журналісти мають дотримуватися норм Кримінального та Кримінального процесуального кодексів, зокрема презумпції невинуватості, та професійних стандартів кодексу етики.

Теоретичні засади показують, що вивчення криміногенного впливу медіа потребує міждисциплінарних методів: від кримінології й комунікацій до психології й соціології, аби врахувати як технічні можливості сучасних медіа, так і соціокультурний контекст.

Контент-аналіз матеріалів національних та регіональних українських онлайн-видань підтвердив, що кримінальна тематика стабільно залишається популярною в медіаагендах. Домінують короткі за формою новини з сенсаційними заголовками, емоційними образами, які часто не містять достовірного бекграунду або системного аналізу. У ряді випадків фіксується порушення етичних і правових норм – як от висвітлення справ без рішень суду, односторонність подачі інформації, нехтування правами постраждалих. Особливо це спостерігається в регіональних медіа, що зазвичай мають обмежені редакційні ресурси.

Національні медіа активно висвітлюють корупцію, насильство, мобілізаційні порушення та турбулентні наслідки війни. Часто акцент зміщено на шоківі новини. Чіткий поділ між інформаційним (ТСН) та аналітичним жанрами («Українська правда»), водночас частина матеріалів ТСН порушує стандарт відокремлення фактів і коментарів. Порівняння демонструє високий рівень емоційної стилістики у ТСН, пом'якшений аналітикою в «Українській правді», і стабільний нейтралітет Суспільного. Клікбейт у заголовках, регіон, політичні чи кримінальні жанри, співмірно присутній у більшості медіа. ТСН вирізняється використанням інтимних або шоківих образів у заголовках.

Під час аналізу практик локальних видань (на прикладі вінницьких онлайн-медіа) було виявлено не лише типові риси (орієнтація на побутові злочини, відсутність глибини подачі), а й позитивні тенденції – зокрема спроби поєднати повідомлення про злочини із рекомендаційними матеріалами, що спрямовані на підвищення правової обізнаності громадян.

Аналіз кримінального контенту у вінницьких онлайн-медіа засвідчує його структурну одноманітність, високий ступінь емоційного забарвлення, домінування офіційних джерел і слабку представленість аналітичної

журналістики. Попри велику кількість кримінальних публікацій, вони рідко сприяють формуванню критичного мислення щодо причин злочинності чи інституційної відповідальності. Емоційна стилістика, сенсаційні заголовки та візуальні прийоми створюють ефект постійної тривожності, що є ознакою інфотейнменту, а не журналістики громадянського інтересу.

У підсумку варто зазначити, що висвітлення кримінальної проблематики в онлайн-медіа потребує перегляду підходів із урахуванням принципів журналістики відповідальності, балансу й гідності. Особливої ваги набуває формування редакційних політик, які б запобігали героїзації злочину, нормалізації насильства або маніпуляції страхом.

Отже, виконане дослідження підтвердило актуальність теми та потребу в подальшій міждисциплінарній рефлексії, яка б поєднувала медіааналіз, юридичну відповідальність, етичні стандарти й вплив цифрового середовища на суспільну свідомість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бель Б., Бурмагін О., Патора Т. Посібник з журналістських розслідувань. Теорія та практика. Київ, 2013. 190 с. URL: <https://irrp.org.ua/wp-content/uploads/2013/12/verstka.pdf> (дата звернення: 10.01.2025).
2. Вирок Голосіївського районного суду м. Києва від 14.02.2014 у справі-№ 405/8977/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102343422> (дата звернення: 19.01.2025).
3. Вирок Ленінського районного суду м. Кіровограда від 30.12.2021 у справі-№ 752/9796/13-к. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/37255170> (дата звернення: 19.01.2025).
4. Гібридна війна у медіапросторі Дніпропетровщини: як протистояти інформзагрозам. Війна, СБУ, Медіа, регіони. Суспільні новини. URL: <https://suspilne.media/202448-gibridna-vijna-u-mediaprostori-dnipropetrovsini-ak-protistoati-informzagrozam/> (дата звернення: 24.05.2025).
5. Голуб О. Медіакомпас: путівник професійного журналіста. Практичний посібник. Київ: ТОВ «Софія-А», 2016. 184 с.
6. Д'ячкова М. О. Засоби масової інформації як кримінологічний феномен : Дис. ...наук. ступ. канд. юрид. наук (доктора філософії) : 12.00.08. Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2018. 216 с.
7. Етика в редакційному повсякденні. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2010. 232 с. URL: <https://www.aup.com.ua/wp-content/uploads/2016/03/Etika-v-redakciynomu-povsyakdenni.pdf> (дата звернення: 28.03.2025).
8. Журналістська етика: що робити, якщо на фото показано насильство і смерть. Інститут масової інформації: веб-сайт. URL: <https://imi.org.ua/advice/jurnaliststskaya-etika-chto-delat-esli-na-foto-pokazanyi-nasilie-i-smert-i2326> (дата звернення: 15.04.2025).
9. Закусило М. Діти в медіа: як висвітлювати й дотримуватися основних правил. Телекритика: Спеціальний звіт. Київ, 2016. 48 с. URL: <https://>

ms.detector.media/content/files/deti_v_media_web_new.pdf (дата звернення: 30.03.2025).

10. Іванов В., Сердюк В. Журналістська етика. Київ: Вища школа, 2006. 231 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/r210.pdf> (дата звернення: 30.03.2025).

11. Кожна третя новина в регіональних онлайн-ЗМІ – про кримінал: дослідження ІМІ. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/kozhna-tretia-novyna-v-rehional-nykh-onla-n-zmi-pro-kryminal-doslidzhennia-imi-i28329> (дата звернення: 20.04.2025).

12. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (11.03.2025).

13. Кримінально-процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 11.03.2025).

14. Опришко Л., Панкратова Л. Основи судової журналістики. Київ: 2016. 152 с. URL: https://imi.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/Courts_and_media_journalists_manual_2016_Ukr1.pdf.pdf (дата звернення: 30.04.2025).

15. Опришко Л., Сафаров А., Чуранова О. Правила світу інформації: як українським медіа наблизитися до європейських стандартів. Київ, 2019. 106 с.

16. Павлів В. Репортаж: між фактами та емоціями. Практичний посібник для журналістів. Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2015. 120 с.

17. Паславський І. Тематична спрямованість і жанрова відповідність висвітлення ЗМІ надзвичайних ситуацій та катастроф. Вісник ЛНУ. Серія Теле- та радіожурналістика. 2015. Вип. 14. С. 221–229. URL: <http://old.journ.lnu.edu.ua/vypusk7/n14/tv14-30.pdf> (дата звернення 28.03.2025).

18. Порфімович О. Кримінальна журналістика: експериментальні підходи з визначення впливу медіанасильства на аудиторію ЗМІ. Діалог: Медіастудії. 2013. Вип. 17. С. 119–128. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/dialog_2013_17_13 (дата звернення: 30.04.2025).

19. Порфімович О. Л. Кримінальна журналістика: теоретичні засади експериментальних підходів з визначення впливу медіа насильства на аудиторію ЗМІ. Частина перша. Психолінгвістика. 2014. Вип. 15. С. 310–317. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2014_15_26 (дата звернення: 13.05.2025).

20. Посібник з верифікації / за заг. ред. К. Сільвермана. Інститут Пойнтера. URL: http://verificationhandbook.com/downloads/verification.handbook_ua.pdf (дата звернення: 10.02.2025).

21. Правоохоронні органи й судова влада в регіональних медіа висвітлюються незбалансовано. ІМІ. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/pravoohoronni-organy-i-sudova-vlada-v-regionalnyh-media-vysvitlyuyutsya-nezbalansovano-imi-i38876> (дата звернення: 12.03.2025).

22. Рекомендації визначення ознак віднесення друкованої, аудіовізуальної, електронної та іншої продукції, а також переданих та отриманих по комунікаційних лініях повідомлень та матеріалів до продукції порнографічного характеру, продукції еротичного характеру, продукції, що пропагує культ насильства та жорстокості, а також продукції, що пропагує національну та релігійну ворожнечу, неповагу до національних і релігійних святинь та ображає національну гідність : Рішення Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі від 20.04.2010 р. № 3. БД «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0003623-10#Text> (дата звернення: 23.03.2025).

23. Рекомендації щодо захисту приватності у роботі ЗМІ. Центр демократії та верховенства права (CEDEM). URL: <http://cedem.org.ua/analytics/rekomendatsiyi-shhodo-zahystu-pryvatnosti-u-roboti-zmi/> (дата звернення: 21.01.2025).

24. Розуміння поняття «злочини на ґрунті ненависті»: Посібник для України. 2015. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/7/5/208186.pdf> (дата звернення: 30.01.2025).

25. Русиняк А. І. Регіональні ЗМІ в політичній системі України: політологічний аналіз : дисс. ... канд. політ. наук : 23.00.02. ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» МОН України; Львівський національний університет імені Івана Франка МОН України. Івано-Франківськ, 2021. 257 с.

26. Хайт Д., Сміт Ф. Трагедія і журналістика. MediaLab Online. URL: <https://medialab.online/wp-content/uploads/2016/02/tragedy.pdf> (дата звернення: 28.02.2025).

27. Червінчук А. О. Потерпілі від злочинів: журналістські стратегії репрезентації історій в українських ЗМІ. Діалог: Медіастудії. 2020. Вип. 26. С. 189–207. URL: <http://dms.onu.edu.ua/article/view/225321/230139> (дата звернення: 10.05.2025).

28. Черненко Т. Громадська думка як чинник ефективності діяльності правоохоронних органів в Україні. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/gromadska-dumka-yak-chinnik-efektivnosti-diyalnosti> (дата звернення: 12.03.2025).

29. Шмарьова Т., Добринська В. Висвітлення кримінальних процесів в ЗМІ: окремі дискусійні аспекти українського права та правозастосування в світлі конвенційних стандартів. Центр демократії та верховенства права. URL: <https://cedem.org.ua/articles/vysvitlennya-kryminalnyh-protsesiv-v-zmi/> (дата звернення: 30.02.2025).

30. Як висвітлювати кримінальні правопорушення. Інститут масової інформації: веб-сайт. URL: <https://imi.org.ua/advice/yak-vysvitlyuvaty-kryminalni-pravoporushennya-i35884> (дата звернення: 15.04.2025). Carolyn Gregoire. What Constant Exposure To Negative News Is Doing To Our Mental Health. Huffpost. URL: https://www.huffpost.com/entry/violent-media-anxiety_n_6671732 (дата звернення: 15.04.2025).

31. Які обмеження існують щодо висвітлення кримінальних процесів у ЗМІ? Центр демократії та верховенства права. URL: <https://cedem.org.ua/>

consultations/yaki-obmezheniya-isnuyut-shhodo-vysvitlennya-kryminalnyh-protsesiv-u-zmi/ (дата звернення: 15.03.2025)

32. Crime reporting introduction. URL: https://www.thenewsmanual.net/Manuals%20Volume%202/volume2_35.htm (accessed: 18.02.2025).

33. Galtung J. Peace Journalism as an Ethical Challenge. GMJ: Mediterranean. 2006. No. 1(2). P. 1–6. URL: <https://cutt.ly/oh3pG3D> (accessed: 13.02.2025).

34. Mass Media and Crime. URL: <https://law.jrank.org/pages/1578/Mass-Media-Crime-Journalism.html> (accessed: 11.02.2025).